

Skýrsla

félags- og húsnæðismálaráðherra um árangur vinnumarkaðsaðgerða fyrir ungt fólk, samkvæmt beiðni.

(Lögð fyrir Alþingi á 142. löggjafarþingi 2013.)

Með beiðni (á þskj. 70 í 31. máli á 142. löggjafarþingi 2013) frá Árna Páli Árnasyni og fleiri alþingismönnum er þess óskað að félags- og húsnæðismálaráðherra skili Alþingi skýrslu um árangur vinnumarkaðsaðgerða fyrir ungt fólk.

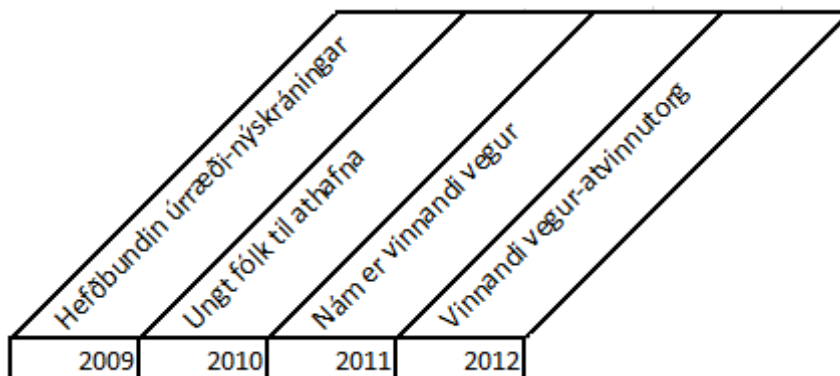
Efnisyfirlit

Inngangur	3
Almennt.....	3
Þróun á fjölda skráðra atvinnuleitenda hjá Vinnumálastofnun frá árslokum 2008.	6
Vinnumarkaðsaðgerðir – sérstaklega ætlaðar ungum atvinnuleitendum	10
Almennt.....	10
Ungt fólk til athafna.....	11
Atvinnutorg – samstarfsverkefni Vinnumálastofnunar og tiltekinna sveitarfélaga.....	20
Fjölsmiðjur.....	22
Vinnumarkaðgerðir – ætlaðar atvinnuleitendum óháð aldri	23
Almennt.....	23
Tímabundin sumarstörf.....	24
Nám er vinnandi vegur.....	26
Vinnandi vegur.....	34
Liðsstyrkur.....	38
Mótun framtíðarstefnu	41

Inngangur.

Almennt.

Íslensk stjórnvöld, þar með talin stéttarfélögin, og aðilar vinnumarkaðarins hafa á undanförunum árum sameinast um víðtækar aðgerðir til að vinna gegn því aukna atvinnuleysi sem verið hefur við lýði hér á landi frá því haustið 2008 og áhrifum þess. Verulegum fjármunum hefur verið veitt til þessara aðgerða en frá árinu 2009 hafa samanlagt rúmlega fjórir milljarðar króna komið úr Atvinnuleysistryggingasjóði vegna þessa. Hefur áhersla meðal annars verið lögð á að aðstoða unga atvinnuleitendur.

Heimild: Vinnumálastofnun.

Mynd 1: Yfirlit yfir hluta þeirra vinnumarkaðsaðgerða sem ráðist hefur verið í frá árinu 2009 og ætlaðar hafa verið ungum atvinnuleitendum að hluta eða öllu leyti

Í skýrslu þessari verður nánar fjallað um þær aðgerðir og þau verkefni sem ráðist hefur verið í frá árinu 2009 til að stemma stigu við auknu atvinnuleysi hér á landi. Sum þessara verkefna hafa snúið að ungum atvinnuleitendum sérstaklega á meðan önnur hafa gagnast bæði ungum atvinnuleitendum sem og þeim atvinnuleitendum sem eldri eru. Í þeim tilvikum þar sem verkefnum er lokið verður gerð grein fyrir árangri þeirra að því marki sem unnt er og í því sambandi vísað til gagna séu slík gögn fyrirbyggjandi. Ýmsum þeirra verkefna sem nefnd eru í skýrslu þessari er hins vegar ekki lokið og því ekki unnt að greina frá árangri þeirra til fulls en þó verður reynt að draga fram vísbendingar um árangur ef unnt er.

Þau verkefni sem eingöngu hafa verið ætluð ungum atvinnuleitendum er meðal annars verkefnið *Ungt fólk til athafna* sem fól meðal annars í sér aukna ráðgjöf og áherslu á skyldu ungra atvinnuleitenda til þátttöku í vinnumarkaðsúrræðum meðan á atvinnuleysi stendur sem og virkni í tengslum við atvinnuleit. Enn fremur er um að ræða samstarfsverkefni Vinnumálastofnunar og tiltekinn sveitarfélaga á höfuðborgarsvæðinu og á Suðurnesjum undir heitinu *Atvinnutorg* en markhópur þess verkefnis er ungt fólk sem fær fjárhagsaðstoð frá hlutaðeigandi sveitarfélagi og skortir starfshæfni og reynslu, bæði af þátttöku á vinnumarkaði sem og við atvinnuleit. Þá eru starfandi fjölsmiðjur en það eru vinnusetur fyrir ungt fólk á aldrinum 16–24 ára og hefur það að markmiði að gefa ungu fólki tækifæri til þjálfunar fyrir þátttöku á vinnumarkaði eða áframhaldandi náms. Fjölsmiðjurnar eru þrjár og eru þær staðsettar í Kópavogi, Akureyri og Reykjanesbæ og er fjölsmiðjan í Kópavogi þeirra elst en henni var komið á fót árið 2001.

Þrátt fyrir að tiltekin verkefni sem ráðist hefur verið í hafi ekki verið ætluð ungum atvinnuleitendum sérstaklega má ætla að sum þeirra hafi þó nýst ungum atvinnuleitendum betur en þeim atvinnuleitendum sem eldri eru, ekki síst í ljósi eðlis verkefnanna og þeirra

markmiða sem þeim hefur verið ætlað að ná. Þau verkefni sem hér um ræðir eru meðal annars samstarfsverkefni ríkis og sveitarfélaga um sérstök tímabundin sumarstörf, verkefnið *Nám er vinnandi vegur* en því verkefni var meðal annars ætlað að veita atvinnuleitendum tækifæri til frekara náms og verkefnið *Vinnandi vegur* en í tengslum við það verkefni lögðu almenni vinnumarkaðurinn og opinberir aðilar til ný tímabundin störf fyrir hluta af þeim einstaklingum sem skráðir voru án atvinnu hjá Vinnumálastofnun þegar framkvæmd verkefnisins hófst á vormánuðum árið 2012. Jafnframt er um að ræða verkefnið *Liðsstyrkur* sem er samstarfsverkefni ríkisins, tiltekinn sveitarfélaga og aðila vinnumarkaðarins en meginmarkmið þess er að veita þeim hópi atvinnuleitenda sem lengst hefur verið án atvinnu möguleika á þátttöku á vinnumarkaði að nýju með því að gegna tímabundnum störfum á vinnumarkaði.

Í töflu 1 er meðal annars að finna yfirlit yfir þátttöku ungs fólks á aldrinum 16–29 ára í vinnumarkaðsaðgerðum á árunum 2009–2012 samkvæmt tölulegum upplýsingum frá Vinnumálastofnun. Þar kemur meðal annars fram að árið 2009 var hlutfallsleg þátttaka ungs fólks á þessum aldri í vinnumarkaðsaðgerðum 19% af heildarfjölda skráðra atvinnuleitenda á þessum aldri á því ári. Árið 2010 var hlutfall atvinnuleitenda á þessum aldri sem tók þátt í vinnumarkaðsúræðum hins vegar komið upp í 54% af heildarfjölda atvinnuleitenda á þessum aldri en í upphafi þess árs var verkefninu *Ungt fólk til afhafna* hrundið af stað.

Tafla 1: Yfirlit yfir þátttöku ungs fólks á aldrinum 16-29 ára í vinnumarkaðsúræðum á árunum 2009–2012

	2009	2010	2011	2012
Þátttökufjöldi	2686	3134	5449	3632
Þátttökuhlutfall	19%	54%	53%	43%
Árangur verkefna	39%	43%	41%	46%
Atvinnuleysi/VMST	11%	10%	9%	6%

Heimild: Vinnumálastofnun.

Að mati Vinnumálastofnunar skila verkefni er snúa að námi eða starfsþjálfun bestum árangri þegar skoðað er nánar hlutfall þeirra sem ekki hafa verið skráðir aftur sem atvinnuleitendur hjá stofnuninni 90 dögum eftir að þátttöku í tilteknu verkefni er lokið. Þannig sýna tölulegar upplýsingar frá Vinnumálastofnun, sbr. tafla 2, að 62% af þeim sem tóku þátt í vinnumarkaðsúræðum sem tengdust námi á árinu 2011 höfðu ekki verið skráðir aftur án atvinnu hjá stofnuninni 90 dögum eftir að þátttöku þeirra í úrræði lauk. Hið sama á við um þá sem tóku þátt í starfsþjálfunarúræðum en þar var hlutfallið um 70%. Að mati Vinnumálastofnunar skila svokölluð grunnúræði og námskeið slökustum árangri enda séu slík úrræði almennt hugsuð sem undirbúningur fyrir atvinnuleit eða þátttöku í náms- eða starfstengdum úrræðum. Samkvæmt tölulegum upplýsingum frá Vinnumálastofnun hafa flestir atvinnuleitendur sem taka þátt í grunnúræðunum ekki lokið lengra námi en grunnskólanámi og eru karlmenn meirihluti þátttakenda.

Tafla 2: Þátttökufjöldi atvinnuleitenda eftir tegund virkniúrræða á árunum 2009–2012 og árangur í hverju úrræði fyrir sig

	Grunnúrræði	Námskeið	Námsleiðir	Atvinnutengt	Starfs- þjálfunar- úrræði
2009	702	608	864	28	484
árangur	31%	32%	43%	39%	51%
2010	109	956	1007	831	231
árangur	32%	28%	39%	44%	60%
2011	1587	1991	1274	198	399
árangur	31%	28%	62%	48%	70%
2012	1049	1103	621	174	685
árangur	38%	31%	54%	50%	74%

Heimild: Vinnumálastofnun.

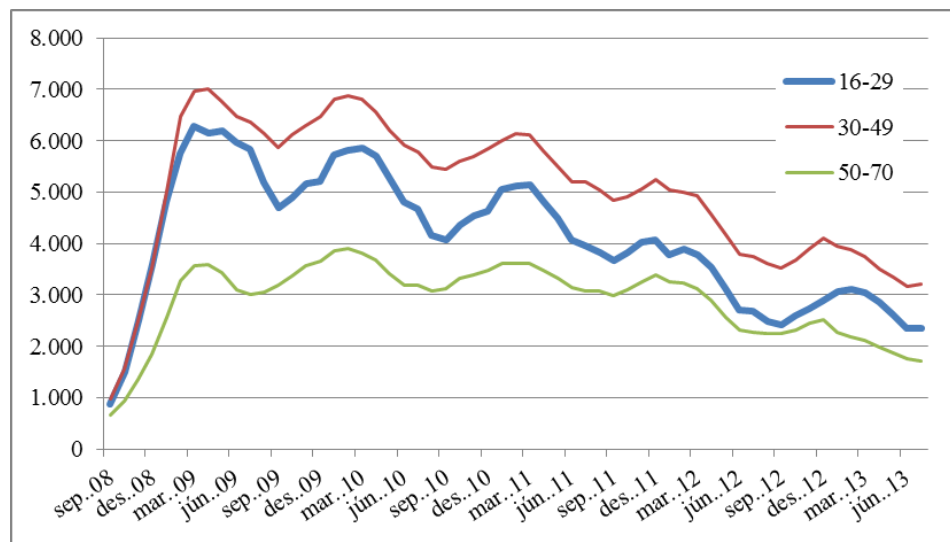
Telja verður því að almennt hafi þessi verkefni verið afar mikilvæg og ráðandi þáttur í því að skráð atvinnuleysi hefur dregist saman eins og raun ber vitni um leið og eftirspurn eftir þátttakendum á vinnumarkaði hefur aukist í kjölfar batnandi stöðu á vinnumarkaði frá því sem var fyrst eftir þær efnahagsþrengingar sem urðu hér á landi haustið 2008.

Þróun á fjölda skráðra atvinnuleitenda hjá Vinnumálastofnun frá árslokum 2008.

Í kjölfar þeirra efnahagsþrenginga sem urðu hér á landi á haustmánuðum árið 2008 jókst skráð atvinnuleysi til muna hérlandis frá því sem verið hafði fram að því um langt skeið. Þannig varð meðal annars mikil aukning meðal ungra skráðra atvinnuleitenda hjá Vinnumálastofnun í lok árs 2008. Á þessu tímabili jókst einnig skráð atvinnuleysi hjá stofnuninni meðal atvinnuleitenda úr öðrum aldurshópum en hlutfallsleg aukning var hins vegar meiri hjá skráðum atvinnuleitendum á aldrinum 16–29 ára fram til áramóta 2008/2009 en hjá atvinnuleitendum úr öðrum aldurshópum. Samkvæmt tölulegum upplýsingum frá Vinnumálastofnun var skráð atvinnuleysi 11% meðal ungs fólks í byrjun árs 2009. Almennt má leiða að því líkur að staða ungs fólks á vinnumarkaði sé veikari en þeirra sem eldri eru sem ef til vill má rekja til þess að ráðningartími þeirra yngri er oft á tíðum styttri en þeirra sem eldri eru auk þess sem þeir yngri hafa alla jafna minni reynslu á vinnumarkaði en þeir eldri.

Á fyrstu mánuðum ársins 2009 hæðist á fjölgun skráðra atvinnuleitenda hjá Vinnumálastofnun á aldrinum 16–29 ára umfram aðra. Þegar skoðaðar eru tölulegar upplýsingar um skráð atvinnuleysi hjá stofnuninni frá árslokum 2008 fram á mitt ár 2013 kemur í ljós að skráðum atvinnuleitendum úr þessum aldurshópi fækkaði hlutfallslega meira á tímabilinu en skráðum atvinnuleitendum úr öðrum aldurshópum. Árstíðabundnar sveiflur voru þó meiri meðal skráðra atvinnuleitenda á aldrinum 16–29 ára en skráðra atvinnuleitenda úr öðrum aldurshópum hjá stofnuninni á þessu tímabili en ætla má að það megi meðal annars rekja til þess að ungir þátttakendur á vinnumarkaði séu almenn í meira mæli í skammtíma ráðningarsambandi í tengslum við árstíðabundin störf, svo sem vegna starfa við ferðaþjónustu, en eldri þátttakendur á vinnumarkaði.

Enn fremur sýna tölulegar upplýsingar Vinnumálastofnunar að álíka margir skráðir atvinnuleitendur hjá stofnuninni eru úr aldurshópnum 20–24 ára og 25–29 ára. Þó virðast vera meiri árstíðabundnar sveiflur meðal skráðra atvinnuleitenda úr aldurshópnum 20–24 ára heldur en atvinnuleitenda úr eldri aldurshópum.

Heimild: Vinnumálastofnun.

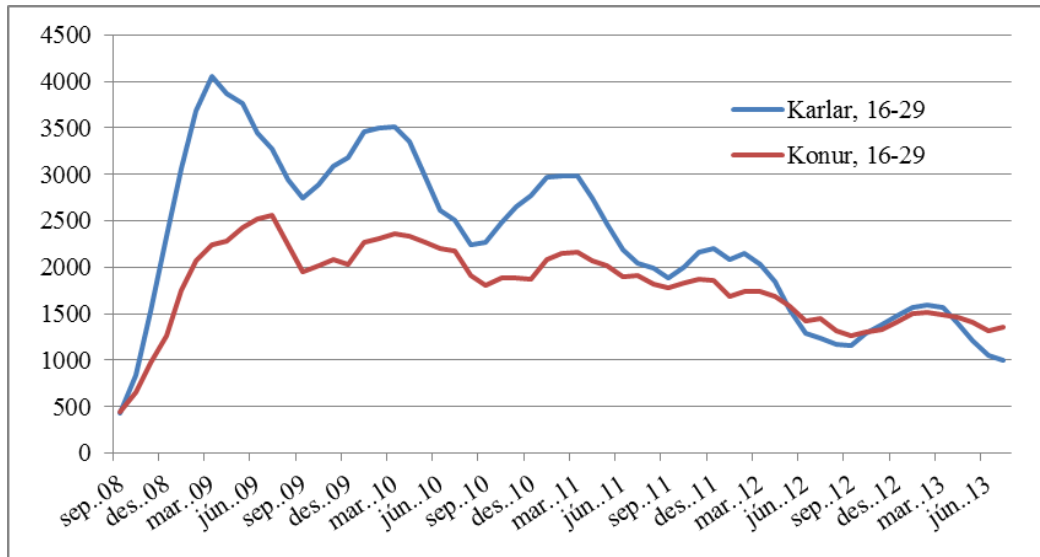
Mynd 2: Þróun á fjölda skráðra atvinnuleitenda hjá Vinnumálastofnun frá september 2008 til júní 2013, greint eftir aldri

Samkvæmt upplýsingum frá Vinnumálastofnun eru almennt fremur fáir úr hópi skráðra atvinnuleitenda hjá stofnuninni á aldrinum 16–29 ára undir tvítugu og telur stofnunin að skýringuna megi rekja til þess að réttur einstaklinga á þessum aldri til greiðslna úr Atvinnuleysistryggingasjóði sé oft á tíðum lítill. Enn fremur stundi margir á þessum aldri nám á framhaldsskólastigi og séu þar með ekki þátttakendur á vinnumarkaði nema ef til vill að litlu leyti. Fjöldi skráðra atvinnuleitenda hjá stofnuninni undir tvítugu fór þó hátt í þúsund manns sumarið 2009 en á þeim tíma gátu námsmenn átt rétt á greiðslum úr Atvinnuleysistryggingasjóði samkvæmt þágildandi lögum um atvinnuleysistryggingar ef þeir gátu ekki ráðið sig til starfa á vinnumarkaði milli námsanna enda væru tiltekin skilyrði uppfyllt.

Með lögum nr. 134/2009, um breytingu á lögum nr. 54/2006, um atvinnuleysistryggingar, og lögum nr. 95/2000, um fæðingar- og foreldraorlof, með síðari breytingum, var ákvæðum laga um atvinnuleysistryggingar breytt. Breytingarnar lutu meðal annars að því að námsmenn töldust ekki lengur vera í virkri atvinnuleit í námsleyfi samkvæmt kennslu- og/eða námsskrá hlutaðeigandi skóla ef viðkomandi hefði í hyggju að halda námi sínu áfram að loknu námsleyfi. Enn fremur var tekið fram að hið sama skyldi gilda um námsmenn sem skipta um skóla milli námsanna eða fara milli skólastiga. Áttu námsmenn þar af leiðandi ekki lengur rétt á greiðslum úr Atvinnuleysistryggingasjóði í framangreindum tilvikum eftir gildistöku laganna.

Í því skyni að koma til móts við þær aðstæður sem sköpuðust meðal námsmanna í tengslum við framangreindar breytingar á lögum um atvinnuleysistryggingar hefur verið hrundið af stað sérstöku verkefni á hverju sumri síðan sumarið 2010 í samvinnu Vinnumálastofnunar annars vegar og ríkis og sveitarfélaga hins vegar þar sem stofnanir ríkisins ásamt sveitarfélögunum hafa boðið á bilinu 600–900 tímabundin störf til tveggja mánaða hvert sumar. Störf þessi hafa verið ætluð námsmönnum en auk þess hafa atvinnuleitendur sem hafa verið skráðir án atvinnu hjá Vinnumálastofnun getað sótt um umrædd störf. Nánari umfjöllun um þessi sumarverkefni má finna síðar í skýrslu þessari.

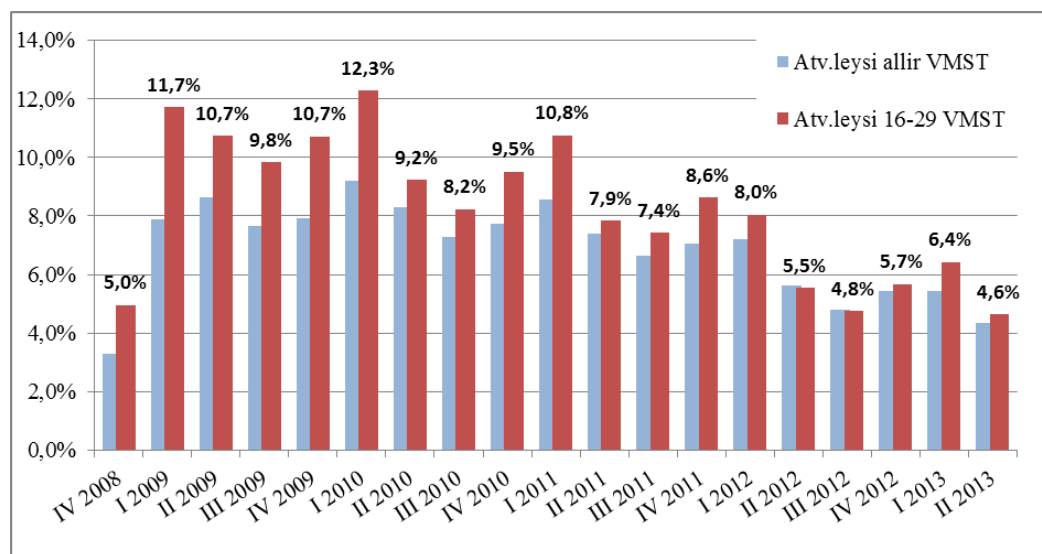
Á mynd 3 má sjá að skráð atvinnuleysi hjá Vinnumálastofnun jókst mun hraðar meðal ungra karla en ungra kvenna fyrst í kjölfar efnahagsþrenginganna haustið 2008 sem stofnunin telur að rekja megi meðal annars til þess að mikið hafi verið um að ungir karlar hafi fyrir þann tíma verið starfandi innan atvinnugreina sem fóru illa út úr efnahagsþrengingunum, svo sem í byggingariðnaði. Skráð atvinnuleysi meðal ungra karla hjá Vinnumálastofnun hefur lækkað hægt og sígandi frá árslokum 2008 og byrjun árs 2009 þó með áberandi árstíðabundnum sveiflum og er það nú lægra en skráð atvinnuleysi meðal ungra kvenna hjá stofnuninni. Skráð atvinnuleysi meðal ungra kvenna hjá Vinnumálastofnun hefur lækkað hægar en skráð atvinnuleysi meðal ungra karla hjá stofnuninni. Hins vegar hefur verið minna um árstíðabundnar sveiflur meðal ungra kvenna þegar kemur að skráðu atvinnuleysi hjá Vinnumálastofnun en meðal ungra karla.

Heimild: Vinnumálastofnun.

Mynd 3: Þróun á fjölda skráðra atvinnuleitenda hjá Vinnumálastofnun á aldrinum 16–29 ára frá september 2008 til júní 2013, greint eftir kyni

Af mynd 4 má ráða að skráð atvinnuleysi, reiknað út frá fjölda skráðra atvinnuleitenda hjá Vinnumálastofnun á aldrinum 16–29 ára hafi að jafnaði verið nokkru meira en atvinnuleysi meðal allra þeirra sem skráðir hafa verið án atvinnu hjá stofnuninni, einkum á árunum 2009–2011. Á árinu 2012 og það sem af er árinu 2013 er hlutfallið hins vegar svipað meðal 16–29 ára atvinnuleitenda og hjá heildarhópnum.

Heimild: Vinnumálastofnun.

Mynd 4: Samanburður á hlutfalli skráðra atvinnuleitenda hjá Vinnumálastofnun á aldrinum 16–29 ára og hlutfalli skráðra atvinnuleitenda hjá stofnuninni í heild frá október 2008 til júní 2013, greint eftir ársfjórðungum

Atvinnuleysisstölur sem fram koma í vinnumarkaðskönnun Hagstofu Íslands eru almennt aðrar og hærrar en skráð atvinnuleysi hjá Vinnumálastofnun þegar litið er á aldurshópinn 16–29 ára. Ástæður þess eru að mati Vinnumálastofnunar fyrst og fremst þær að ungt fólk eigi oft á tíðum lítinn rétt á greiðslum úr Atvinnuleysisstryggingasjóði og sjái því ekki tilgang í að skrá sig sem atvinnuleitanda hjá stofnuninni en einungis þeir sem rétt eiga á greiðslum úr Atvinnuleysisstryggingasjóði eru skráðir án atvinnu hjá stofnuninni. Auk þess telur Vinnumálastofnun að ungt fólk hætti þátttöku á vinnumarkaði í meira mæli en þeir sem eldri eru í því skyni að hefja nám. Enn fremur telur stofnunin að ætla megi að ungt fólk skipti örar um störf en þeir sem eldri eru, meðal annars þar sem ungt fólk sé oftartímabundið ráðið en þeir eldri, og sé þar af leiðandi oft án vinnu um skamman tíma á milli starfa án þess að skrá sig sem atvinnuleitendur hjá Vinnumálastofnun á slíkum tímabilum. Þessir einstaklingar geti samt sem áður talist án atvinnu í vinnumarkaðskönnun Hagstofunnar.

Vinumarkaðsaðgerðir – sérstaklega ætlaðar ungum atvinnuleitendum.*Almennt.*

Hér verður fjallað nánar um verkefnið Ungt fólk til afhafna og samstarfsverkefni Vinnuálastofnunar og tiltekinna sveitarfélaga á höfuðborgarsvæðinu og á Suðurnesjum undir heitinu Atvinnutorg en bæði þessi verkefni voru ætluð ungum atvinnuleitendum sérstaklega.

Ungt fólk til athafna.

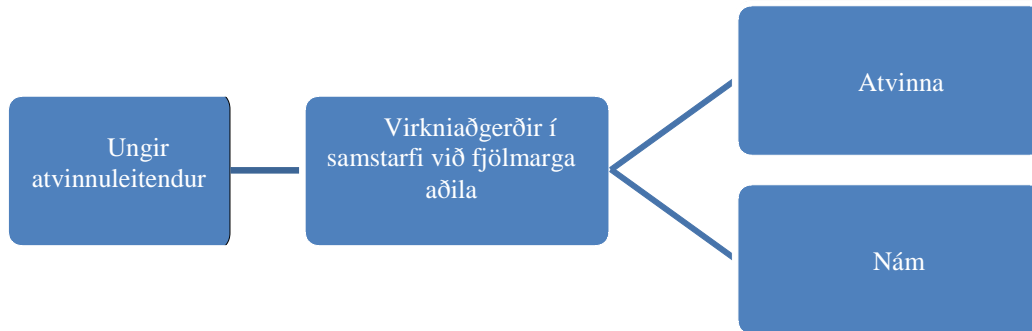
Verkefninu var ýtt úr vör í janúar 2010 af þáverandi félags- og tryggingamálaráðherra. Markmiðið var að bjóða atvinnuleitendum á aldrinum 16–25 ára sem væru skráðir án atvinnu hjá Vinnumálastofnun ráðgjöf hjá stofnuninni sem og boð um þátttöku í vinnumarkaðsúræði innan þriggja mánaða frá því að viðkomandi hafði skráð sig án atvinnu hjá stofnuninni. Skyldi þessu markmiði náð fyrir 1. apríl 2010. Segja má að verkefnið hafi verið fyrsta sértæka aðgerðin sem gripið hafi verið til í baráttunni gegn vaxandi atvinnuleysi meðal ungs fólks hér á landi frá því haustið 2008.

Vinnumálastofnun var falin framkvæmd verkefnisins og í því skyni opnaði stofnunin sérstaka skrifstofu á höfuðborgarsvæðinu undir merkjum verkefnisins en annars staðar á landinu sáu þjónustuskrifstofur stofnunarinnar um framkvæmdina. Við framkvæmdina lagði stofnunin meðal annars áherslu á samstarf stofnunarinnar við ólíka aðila, svo sem menntamálayfirvöld, sveitarfélög, aðila vinnumarkaðarins, aðila sem starfa við fræðslu fullorðinna, sjálfbóðaliðasamtök og íþróttahreyfinguna.

Við upphaf verkefnisins voru 3.200 atvinnuleitendur á aldrinum 16–25 ára á landinu öllu skráðir án atvinnu hjá Vinnumálastofnun, flestir á höfuðborgarsvæðinu eða tæplega 2.000 einstaklingar á þessum aldri. Verkefninu var ekki síst ætlað að vera hvatning til þessara tilteknu einstaklinga úr hópi atvinnuleitenda til aukinnar virkni þeirra í því skyni að koma í veg fyrir eða í það minnsta draga eins og kostur er úr þeim alvarlegu afleiðingum sem aðgerðarleysi vegna atvinnuleysis er talið geta haft á líf og heilsu þeirra sem eru án atvinnu.

Við framkvæmd verkefnisins var lögð áhersla á að ná til atvinnuleitenda á aldrinum 16–25 ára sem voru skráðir án atvinnu hjá Vinnumálastofnun með snemmbæru inngripi í aðstæður þeirra. Fólst slíkt inngrip meðal annars í því að bjóða umræddum atvinnuleitendum þátttöku í virku vinnumarkaðsúræði innan þriggja mánaða frá því þeir skráðu sig án atvinnu hjá stofnuninni. Í tilviki hvers atvinnuleitanda fyrir sig var gerð sérstök einstaklingsmiðuð virkniáætlun og var leitast við að hver og einn fengi tækifæri til að velja úr fjölbreyttu framboði vinnumarkaðsúræða við val á virkniúræði. Þá var ekki síst lögð áhersla á skylduvirkni en samkvæmt lögum um atvinnuleysistryggingar er það eitt af skilyrðum fyrir greiðslu úr Atvinnuleysistryggingasjóði að viðkomandi atvinnuleitandi hafi ekki hafnað boði um þátttöku í vinnumarkaðsúræði.

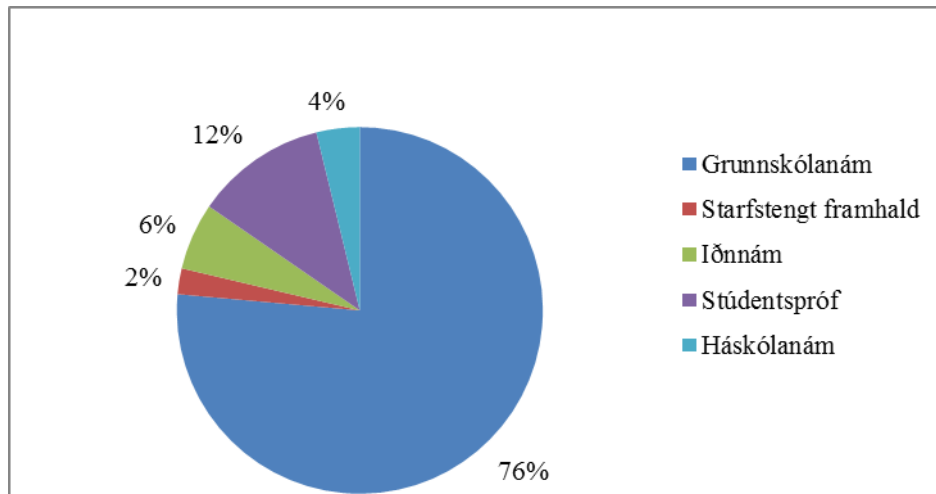
Jafnframt lagði Vinnumálastofnun mikla áherslu á náms- og starfsráðgjöf til handa þátttakendum í verkefninu auk þess sem þeir voru hvattir til þátttöku í vinnumarkaðsúræðum sem höfðu það að markmiði að stuðla að hæfnisuppbyggingu þeirra í tengslum við þátttöku þeirra á vinnumarkaði. Í því sambandi má nefna að þátttakendur í verkefninu fengu öfluga kynningu hjá Vinnumálastofnun á þeim fjölbreyttu vinnumarkaðsúræðum sem í boði voru sem og aðstoð og ráðgjöf hjá ráðgjöfum stofnunarinnar við að velja þau virkniúræði sem best þóttu henta hverju sinni og þeir vildu taka þátt í. Þannig var unnið út frá því að stuðningur Vinnumálastofnunar við þátttakendur í verkefninu skyldi leiða til atvinnu- eða námstækifæra fyrir viðkomandi atvinnuleitendur, sbr. mynd 5.

Heimild: Vinnumálastofnun.

Mynd 5: Stuðningur við þátttakendur í verkefninu skyldi leiða til atvinnu- eða námstækifæra

Menntunarstig meðal ungra atvinnuleitenda sem skráðir hafa verið án atvinnu hjá Vinnumálastofnun hefur almennt verið með þeim hætti að stærstur hluti hópsins hefur einungis lokið grunnskólanámi, sbr. mynd 6 og töflu 3. Mikil áhersla var lögð á að sinna þeim hópi sérstaklega við framkvæmd verkefnisins.

Heimild: Vinnumálastofnun.

Mynd 6: Menntun skráðra atvinnuleitenda hjá Vinnumálastofnun á aldrinum 16–25 ára í lok október 2010

Tafla 3: Menntun skráðra atvinnuleitenda hjá Vinnumálastofnun á aldrinum 16–25 ára í lok október 2010, greint eftir kyni

	Karlar	hlutfall	Konur	hlutfall
Grunnskólanám	1.201	79%	779	73%
Starfstengt framhald	32	2%	27	3%
Iðnnám	100	7%	53	5%
Stúdentspróf	143	9%	157	15%
Háskólanám	48	3%	51	5%
Samtals	1.524		1.067	

Heimild: Vinnumálastofnun.

Vinnumarkaðsúrræði sem í boði voru í tengslum við verkefnið.

Þeim vinnumarkaðsúrræðum sem í boði voru innan verkefnisins mátti skipta annars vegar í námsúrræði og hins vegar í atvinnutengd úrræði. Þannig voru úrræðin sem þátttakendum í verkefninu stóð til boða tæplega áttatíu talsins og mjög fjölbreytileg, bæði hvað varðar efni og tímalengd en úrræðin voru allt frá því að vera tólf klukkustunda löng námskeið upp í að vera starfsþjálfun í þrjá mánuði. Mikið úrval námsúrræða var í boði í samstarfi við framhaldsskóla og símenntunarmiðstöðvar sem og aðra námskeiðshaldara á einstökum landssvæðum.

Markmiðið með námi á framhaldsskólastigi var að bjóða þátttakendum í verkefninu, sem ekki höfðu lokið námi á framhaldsskólastigi, að hefja nám í framhaldsskóla að nýju á nýrri námsleið sem nefnd var Nám til framhaldsskólaprófs. Námsleiðinni var ætlað að mæta þörfum nemenda sem horfið hefðu frá námi áður en þeir luku námi á framhaldsskólastigi innan hefðbundinna námsleiða framhaldsskólanna. Um var að ræða einstaklinga sem ekki höfðu fengið þörfum sínum mætt innan hefðbundinna námsleiða framhaldsskólanna og fengu þeir með þessari nýju námsleið þannig nýtt tækifæri til náms á framhaldsskólastigi. Með þróun fyrrnefndrar námsleiðar var enn fremur verið að leggja grunn að forvarnarstarfi sem hafði það meðal annars að markmiði að koma í veg fyrir ótímabært brotthvarf nemenda úr framhaldsskólum. Sem dæmi um nám innan fyrrnefndrar námsleiðar má nefna nám í kjötiðni sem og hótél- og barþjónanám í samstarfi við Menntaskólann í Kópavogi, nám í málmsuðu í samstarfi við Borgarholtsskóla og nám í handverki og hönnun í samstarfi við Fjölbautarskólann í Breiðholti.

Markmiðið með námi í samstarfi við símenntunarmiðstöðvar og aðra námskeiðshaldara var að bjóða þátttakendum í verkefninu að taka þátt í starfstengdum námskeiðum til að styrkja stöðu þeirra á vinnumarkaði. Sem dæmi um slík námskeið má nefna vinnuvélanámskeið, námskeið til aukinna ökuréttinda, almennt tölunám, kerfisumsjón, vefsíðugerð, skrifstofunám, bókhaldsnámskeið, tölvuviðgerðir, frumkvöðlanámskeið, verkefnastjórnun, stuðningsfulltrúanám og vélgæslunámskeið. Enn fremur var unnt að leggja stund á almennt nám innan símenntunarmiðstöðva eða á tilteknum námskeiðum sem höfðu það að markmiði að styrkja almennan grunn þátttakenda og undirbúa þá þannig til frekara náms í hefðbundnum framhaldsskólum. Einingar sem lokið var við með þessum hættu gátu nýst viðkomandi vegna áframhaldandi náms í hefðbundnum framhaldsskóla. Sem dæmi um slíkt nám má nefna grunnmenntaskólann, nám og þjálfun í almennum greinum, lesblindunámskeið og íslenskunámskeið fyrir útlendinga. Að auki voru í boði ýmiss skapandi námskeið, svo sem í tengslum við ljósmyndun og fatahönnun sem og

kvikmyndanámskeið og leiklistarnámskeið. Þá voru boðin námskeið sem ætluð voru til að efla og styrkja þátttakendur sem einstaklinga og má þar nefna kvíðameðferðarnámskeið og sjálfseflingarnámskeið. Til viðbótar við hópúræði gátu atvinnuleitendur jafnframt óskað eftir að fá að stunda nám að eigin vali og var þá gerður um það námssamningur að uppfylltum tilteknum skilyrðum.

Hvað varðar atvinnutengd vinnumarkaðsúræði voru í boði annars vegar sjálfboðaliðastörf í samstarfi við ýmis sjálfboðaliðasamtök, svo sem Rauða krossinn og Íþróttahreyfinguna, sem og fjölbreytt starfsþjálfunartækifæri í tengslum við fjölsmiðjur. Hins vegar var lögð áhersla á að fá fyrirtæki, stofnanir ríkisins og sveitarfélög til að leggja til sérstök tímabundin störf í tengslum við verkefnið. Slík störf gætu veitt þátttakendum í verkefninu hvatningu og möguleika á hæfnisuppbyggingu auk starfsreynslu og myndu þannig auðvelda þeim sem þátt tækju í úrræðunum atvinnuleit þegar aðstæður færu að batna aftur á vinnumarkaði. Í því sambandi var í upphafi árs 2011 enn fremur lögð áhersla á að fá fyrirtæki og stofnanir í samstarf við Vinnumálastofnun í tengslum við svokallaða vinnustaðaðþjálfun en markmiðið með slíku úrræði er að veita atvinnuleitendum sem tryggðir eru innan atvinnuleysistryggingakerfisins tækifæri til að þjálfa sig og undirbúa fyrir frekari þátttöku á vinnumarkaði.

Fjöldi þátttakenda í verkefninu og staða þeirra eftir að þátttöku þeirra lauk.

Markmiðinu um að bjóða atvinnuleitendum á aldrinum 16–25 ára sem væru skráðir án atvinnu hjá Vinnumálastofnun ráðgjöf og/eða virkt vinnumarkaðsúræði innan þriggja mánaða frá atvinnumissi var náð fyrir 1. apríl 2010. Sú skilvirkni varð jafnframt til þess að allir skráðir atvinnuleitendur hjá Vinnumálastofnun á árinu 2010, sem voru á aldrinum 16–25 ára, fengu ráðgjöf og kynningu á virkum vinnumarkaðsúræðum innan þriggja mánaða frá því þeir skráðu sig án atvinnu hjá stofnuninni.

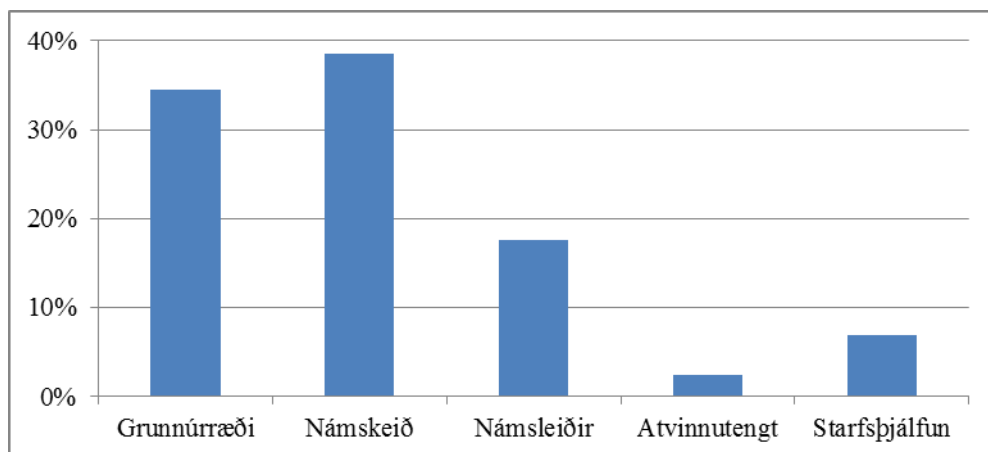
Tafla 4 sýnir fjölda þátttökurýma í hinum ýmsu vinnumarkaðsúræðum á vegum verkefnisins frá 1. janúar 2010 til 31. maí 2011, greint eftir tegund úrræðanna og bakgrunni þeirra sem tóku þátt í þeim. Samtals voru 6.213 þátttökurými til umræða í þeim úrræðum sem voru í boði í tengslum við verkefnið á fyrrnefndu tímabili en þess ber að geta að sami atvinnuleitandi gat tekið þátt í fleiri en einu úrræði. Í því skyni að gefa skýrari mynd og auka möguleika á greiningu hvað varðar þá atvinnuleitendur sem þátt tóku í verkefninu eftir tegund þeirra úrræða sem þeir tóku þátt í er úrræðunum skipt í fimm flokka í töflu 4 eða grunnúræði, námskeið, námsleiðir, atvinnutengd úrræði og starfsþjálfunarúræði.

Tafla 4: Fjöldi þátttökurýma í þeim úrræðum sem í boði voru á vegum verkefnisins á tímabilinu 1. janúar 2010 til 31. maí 2011, greint eftir bakgrunni þeirra sem tóku þátt í þeim

	Grunnúræði	Námskeið	Námsleiðir	Atvinnutengt	Starfsþjálfunarúræði
Heildarfjöldi rýma í úrræðum	2144	2395	1093	154	427
Kyn					
Karl	1268	1571	569	99	307
Kona	876	824	524	55	120
Ríkisfang					
Íslenskir ríkisborgarar	2023	1433	1077	149	401
Pólskir ríkisborgarar	87	693	7	4	17
Aðrir erlendir ríkisborgarar	34	269	9	1	9
Menntun					
Grunnskóli	1629	1616	833	117	304
Iðnnám	109	243	50	6	30
Verklegt framhald	60	90	52	6	14
Stúdentspróf	296	372	130	22	56
Háskólanám	50	74	28	3	23

Heimild: Vinnumálastofnun.

Af mynd 7 má sjá að langflestir af þátttakendum í verkefninu tóku þátt í vinnumarkaðsúræðum sem teljast til grunnúræða og námskeiða. Markmiðið með grunnúræðum var meðal annars að virkja og örva þátttakendur í verkefninu til sjálfshjálpar, meðal annars með stuttum námskeiðum eða fyrirlestrum.

Heimild: Vinnumálastofnun.

Mynd 7: Hlutfall þátttakenda í verkefninu, greint eftir úrræðum sem tekið var þátt í

Eins og fram hefur komið voru 3.200 ungir atvinnuleitendur á aldrinum 16–25 ára skráðir á atvinnuleysissskrá á landinu öllu þegar verkefnið hófst í janúar 2010. Eðli málsins samkvæmt eru atvinnuleitendur misjafnlega lengi skráðir hverju sinni án atvinnu hjá Vinnumálastofnun. Enn fremur ber atvinnuleitendum að afskrá sig þegar þeir fá tímabundna vinnu og skrá sig þá aftur þegar ráðningu lýkur. Einnig komu nýir atvinnuleitendur á skrá hjá stofnuninni á árinu 2010 sem ekki voru skráðir án atvinnu í janúar 2010. Er því nokkur hreyfanleiki hvað varðar skráningu atvinnuleitenda á atvinnuleysissskrá hjá Vinnumálastofnun og hefur reynslan sýnt að það eigi ekki síst við um þennan aldurshóp. Til marks um umfang verkefnisins höfðu ráðgjafar Vinnumálastofnunar í lok árs 2010 fengið á sinn fund í tengslum við framkvæmd þess 3.370 atvinnuleitendur á þessum aldri á höfuðborgarsvæðinu en í upphafi verkefnisins voru tæplega 2.000 ungir atvinnuleitendur skráðir án atvinnu hjá stofnuninni á því svæði.

Vegna þeirrar hreyfingar sem er á fjölda atvinnuleitenda sem skráðir eru á atvinnuleysissskrá er nauðsynlegt að líta til margra þátta við mat á árangri verkefna sem þessara og kann því slíkt mat að vera nokkuð flókið í framkvæmd. Í því sambandi má meðal annars líta til þess að í lok árs 2010 var rúmlega 40% þeirra þátttakenda í verkefninu, sem höfðu verið skráðir án atvinnu hjá Vinnumálastofnun við upphaf verkefnisins, ekki lengur skráður án atvinnu hjá stofnuninni og höfðu flestir þessara einstaklinga hafið nám eða störf á vinnumarkaði. Engu að síður var ekki vitað um afdrif einhvers hluta þeirra sem ekki var lengur skráður án atvinnu hjá stofnuninni í lok ársins 2010. Enn fremur má líta til þess að við upphaf verkefnisins í janúar 2010 var um að ræða 3.200 atvinnuleitendur á þessum tiltekna aldri á landinu öllu en í janúar 2011 var heildarfjöldinn kominn niður í tæplega 2.700 atvinnuleitendur á þessum aldri. Þessar breytingar geta þó einnig að einhverju leyti skýrst af batnandi ástandi á vinnumarkaði.

Þegar meta á árangur þess að atvinnuleitandi tók þátt í virku vinnumarkaðsúræði er jafnframt unnt að líta til þess hvort viðkomandi hafi verið skráður án atvinnu hjá Vinnumálastofnun 90 dögum eftir að þátttöku í úrræði lauk og er í skýrslu þessari almennt miðað við það tímamark við eiginlegt mat á árangri verkefna. Þegar litið er til árangurs af verkefninu *Ungt fólk til athafna* með tilliti til þessa kemur í ljós að 37% þátttakenda voru að meðaltali ekki skráðir án atvinnu hjá Vinnumálastofnun 90 dögum eftir að því úrræði sem þeir tóku þátt í lauk. Árangur hvað varðar karla (38%) og konur (36%) að þessu leyti var

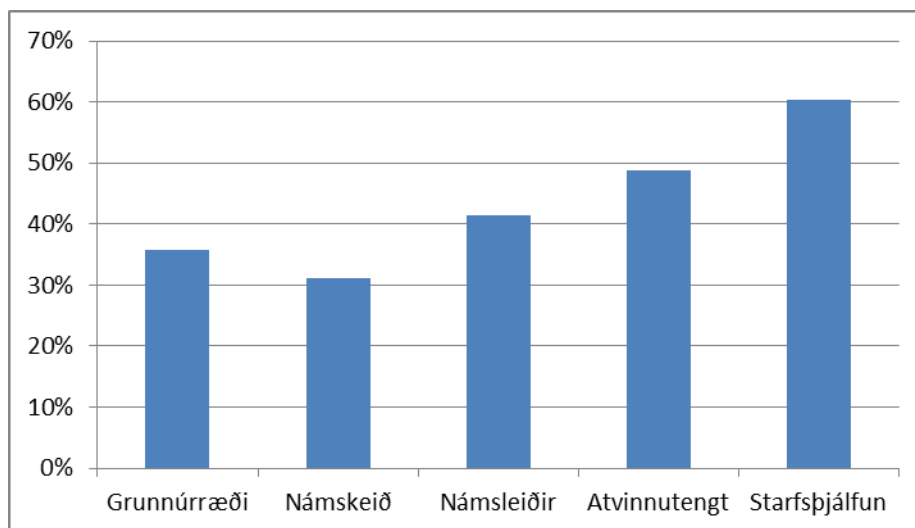
svipaður en þátttaka í virku vinnumarkaðsúrræði var líklegri til að skila árangri fyrir íslenskan ríkisborgara (38%) heldur en pólskan ríkisborgara (32%). Enn fremur virðist sem að þeir þátttakendur sem lokið höfðu háskólamenntun (49%) og þeir sem höfðu lokið iðnnámi (48%) hafi síður verið skráðir án atvinnu hjá Vinnumálastofnun 90 dögum eftir að þátttöku þeirra í úrræði í tengslum við verkefnið lauk samanborið við þá sem höfðu einungis lokið grunnskólanámi (34%), sbr. töflu 5.

Tafla 5: Hlutfall þeirra sem ekki voru skráðir án atvinnu hjá Vinnumálastofnun 90 dögum eftir að þátttöku þeirra í úrræði lauk, greint eftir bakgrunni

	Ekki skráðir án atvinnu
Allir	37%
Kyn:	
Karl	38%
Kona	36%
Ríkisfang:	
Íslenskir ríkisborgarar	38%
Pólskir ríkisborgarar	32%
Aðrir erlendir ríkisborgarar	34%
Menntun:	
Grunnskóli	34%
Verklegt framhald	45%
Iðnnám	48%
Stúdentspróf	44%
Háskólanám	49%

Heimild: Vinnumálastofnun.

Á mynd 8 sést að starfsþjálfunarsúrræði virðast hafa verið árangursríkust þegar lítið er til árangurs hinna ýmsu vinnumarkaðsúrræða í tengslum við verkefnið. Um 60% þeirra þátttakenda í verkefninu sem tóku þátt í starfsþjálfunarsúrræði voru ekki skráðir aftur án atvinnu hjá Vinnumálastofnunar 90 dögum eftir að þátttöku þeirra í úrræðinu lauk. Hins vegar tóku hlutfallslega fáir þátttakendur í verkefninu þátt í slíku vinnumarkaðsúrræði miðað við þann fjölda þátttakenda sem tók þátt í námskeiðum og grunnúrræðum. Skýringin er sú að lítið framboð var af slíkum vinnumarkaðsúrræðum sem að mati Vinnumálastofnunar endurspegladi stöðuna á vinnumarkaði á þeim tíma sem verkefnið stóð yfir þar sem fyrirtæki héldu að sér höndum við ráðningar á tímabilinu og því lítil eftirspurn eftir starfsfólki á innlendum vinnumarkaði.

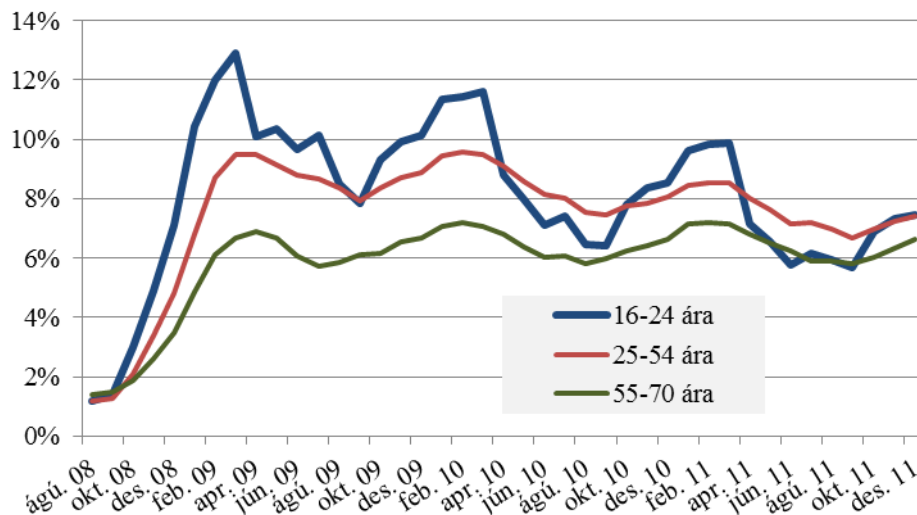
Heimild: Vinnumálastofnun.

Mynd 8: Hlutfall þeirra sem ekki voru skráðir án atvinnu hjá Vinnumálastofnun 90 dögum eftir að þátttöku þeirra í úrræði lauk, greint eftir úrræðum

Almennt um árangur verkefnisins.

Við framkvæmd verkefnisins tókst samstarf Vinnumálastofnunar við ólíka samstarfsaðila vel að mati stofnunarinnar og leiddi það meðal annars til ýmissa áhugaverðra þróunarverkefna. Verkefnið reyndist enn fremur vera tækifæri fyrir unga atvinnuleitendur til að auka hæfni sína í tengslum við þátttöku þeirra á vinnumarkaði auk þess sem Vinnumálastofnun fékk tækifæri til að efla þjónustu og ráðgjöf við atvinnuleitendur sem skráðir eru án atvinnu hjá stofnuninni. Jafnframt má ætla að samfélagið í heild hafi að einhverju leyti hagnast af tilkomu verkefnisins þar sem telja verður að aðgerðir sem hafa það að markmiði að draga úr alvarlegum afleiðingum atvinnuleysis á líf og heilsu ungs fólks verði seint ofmetnar.

Þegar borin er saman þróun atvinnuleysis út frá aldri þeirra sem skráðir hafa verið án atvinnu hjá Vinnumálastofnun kemur í ljós að ungt fólk er sá hópur atvinnuleitenda sem virðist standa hvað höllustum fæti þegar þrengir að á vinnumarkaði. Þá eiga sérstaklega ungir atvinnuleitendur sem hafa ekki lokið hefðbundnu námi á framhaldsskólastigi eftir að hafa lokið grunnskólanámi erfitt uppdráttar en sú niðurstaða er jafnframt í samræmi við reynslu annarra þjóða hvað þetta varðar. Á mynd 9 má sjá þróunina hvað varðar skráð atvinnuleysi hjá Vinnumálastofnun frá því í ágúst 2008 til ársloka 2011, greint eftir aldri atvinnuleitenda. Sjá má af myndinni að dregið hefur verulega úr skráðu atvinnuleysi meðal ungs fólks á aldrinum 16–25 ára frá því í febrúar 2010 en líkt og komið hefur fram var verkefninu *Ungt fólk til athafna* hrint í framkvæmd í janúar sama ár. Þó sýnir myndin að skráð atvinnuleysi hjá Vinnumálastofnun meðal ungs fólks jókst á haustmánuðum 2010 og fram á vormánuði 2011 þegar það tók að lækka að nýju. Vinnumálastofnun bendir á að skráð atvinnuleysi hafi þrátt fyrir það verið umtalsvert lægra á þessu tímabili en það hafði verið áður en verkefnið fór af stað á fyrstu mánuðum ársins 2010.

Heimild: Vinnumálastofnun.

Mynd 9: Skráð atvinnuleysi hjá Vinnumálastofnun á tímabilinu ágúst 2008 til desember 2011, greint eftir aldri

Þrátt fyrir að verkefninu hafi formlega lokið í maí 2011 þá stendur ungu fólki sem skráð er án atvinnu hjá Vinnumálastofnun enn til boða sambærileg þjónusta og ráðgjöf hjá stofnuninni og veitt var þeim atvinnuleitendum sem voru þátttakendur í verkefninu.

Mat Félagsvísindastofnunar Háskóla Íslands á árangri verkefnisins.

Vorið 2010 fékk Vinnumálastofnun Félagsvísindastofnunar Háskóla Íslands til að leggja sérstakt mat á árangur verkefnisins. Í skýrslu Félagsvísindastofnunar kemur meðal annars fram að einn liður í umræddu mati á árangri verkefnisins hafi verið að kanna viðhorf og væntingar þátttakenda í verkefninu til verkefnisins og að stofnunin hafi á vormánuðum árið 2010 framkvæmt könnun í þeim tilgangi. Þannig hafi allir atvinnuleitendur á aldrinum 18–24 ára sem höfðu verið skráðir á atvinnuleysisskrá Vinnumálastofnunar í febrúar og mars árið 2010 fengið senda rafræna könnun eða 3.958 atvinnuleitendur. Fram kemur að alls hafi borist svör frá 2.772 einstaklingum og því hafi brúttósvörum verið um 70% og nettósvarhlutfallið hafi því verið 76%. Enn fremur kemur fram að tæplega 80% þátttakenda í verkefninu hafi talið sig hafa fengið góða kynningu á þeim úrræðum sem í boði hafi verið og góða aðstoð við að velja úrræði. Jafnframt kemur fram að meirihluti þátttakenda í verkefninu hafi verið ánægður með úrræðin sem þeim hafi boðist. Að auki hafi þeir vænst þess að þátttaka þeirra í verkefninu ætti eftir að auka færni þeirra og möguleika á vinnumarkaði sem og í tengslum við mannleg samskipti og bæta andlega líðan þeirra. Þeir þátttakendur sem luku úrræði hafi talið ýmislegt hafa áunnist með þátttöku sinni í viðkomandi úrræði og meirihluti þátttakenda hafi talið að viðkomandi úrræði sem þeir tóku þátt í hafi aukið færni þeirra og möguleika á vinnumarkaði. Einnig töldu margir þátttakendur að samskipti þeirra við annað fólk hafi aukist með þátttöku þeirra í verkefninu og að andleg líðan þeirra hafi batnað að sama skapi. Þá kemur fram í könnun Félagsvísindastofnunar að miðað við það viðhorf þátttakenda í verkefninu sem fram hafi komið í könnuninni hafi vel tekist til hvað varðar árangur af verkefninu þar sem þátttakendur í verkefninu hafi almennt reynst ánægðir með verkefnið samanber framangreint.

Atvinnutorg – samstarfsverkefni Vinnumálastofnunar og tiltekinna sveitarfélaga.

Í kjölfar samþykktar þáverandi ríkisstjórnar þann 10. júní 2011 þess efnis að verja tilteknum fjármunum til vinnumarkaðsaðgerða fyrir ungt fólk sem ekki væri tryggt innan atvinnuleysistryggingakerfisins setti þáverandi velferðarráðherra á laggirnar vinnuhóp sem hafði það hlutverk að samræma þjónustu Vinnumálastofnunar annars vegar og sveitarfélaganna hins vegar fyrir ungt fólk. Í vinnuhópnum áttu sæti fulltrúar Reykjavíkurborgar, Hafnarfjarðarbæjar, Kópavogsbæjar og Reykjanesbæjar auk fulltrúa ráðherra og Vinnumálastofnunar. Byggðu tillögur vinnuhópsins til ráðherra meðal annars á því að komið yrði á fót svokölluðum atvinnutorgum en fyrirmyndin var sótt til Svíþjóðar þar sem atvinnutorg hafa verið starfrækt til nokkurra ára í Stokkhólmi auk þess sem hópurinn hafði litið til reynslunnar af verkefninu *Ungt fólk til athafna*.

Í tillögum vinnuhópsins var þannig lagt til að atvinnutorg yrðu sett á fót í Reykjavíkurborg, Hafnarfjarðabæ, Kópavogsbæ og á Suðurnesjum með það að markmiði að þjónusta fólk yngra en 25 ára sem búsett væri í þessum tilteknu sveitarfélögum og stundaði hvorki nám né væri þátttakendur á vinnumarkaði. Svokölluð velferðarvakt á vegum stjórnvalda hafði áður meðal annars bent á að þessi tiltekni aldurshópur væri sérstaklega berskjaldaður gagnvart þeim afleiðingum sem gert var ráð fyrir að efnahagsþrengingarnar sem hófust hér á landi haustið 2008 gætu haft á svo unga einstaklinga.

Í byrjun árs 2012 tóku atvinnutorg síðan til starfa í Reykjavíkurborg, Hafnarfjarðarbæ og Kópavogsbæ og eru þau samstarfsverkefni velferðarráðuneytis, Vinnumálastofnunar og hvers sveitarfélags fyrir sig. Auk þess tók til starfa atvinnutorg á Suðurnesjum og er það samstarfsverkefni velferðarráðuneytis, Vinnumálastofnunar, Reykjanesbæjar, Garðs og Sandgerðis. Voru atvinnutorgin í Hafnarfjarðarbæ og í Kópavogsbæ sett á stofn í tengslum við svokallaðar atvinnumiðstöðvar hjá hvoru sveitarfélagi fyrir sig í samstarfi við Vinnumálastofnun. Þá hófu atvinnutorgin í Reykjavíkurborg og á Suðurnesjum starfsemi sína í samstarfi við þjónustuskrifstofur Vinnumálastofnunar á hvorum stað. Þannig er helmingur starfsmanna atvinnutorgsins í Reykjavíkurborg starfsmenn Vinnumálastofnunar og helmingur starfsmenn sveitarfélagsins og er hið sama uppi á teningnum meðal starfsmanna atvinnutorgsins í Reykjanesbæ. Þá er atvinnutorg í Reykjavíkurborg staðsett í húsnæði þjónustuskrifstofu Vinnumálastofnunar á höfuðborgarsvæðinu en atvinnutorg á Suðurnesjum er staðsett í húsnæði hjá félagsþjónustu Reykjanesbæjar.

Markmið atvinnutorganna er meðal annars að:

- i. auka virkni ungs fólks sem fær fjárhagsaðstoð frá félagsþjónustu hlutaðeigandi sveitarfélags;
- ii. auka samstarf og samfellu í þjónustu Vinnumálastofnunar annars vegar og hlutaðeigandi sveitarfélags hins vegar við ungt fólk sem búsett er í sveitarfélaginu og er án atvinnu, án tillits til þess hvort það eigi rétt til greiðslna úr Atvinnuleysistryggingasjóði;
- iii. auka sérstaklega virkni þess unga fólks sem hvorki er í skóla né vinnu og búsett er í hlutaðeigandi sveitarfélagi en hefur ekki sótt um fjárhagsaðstoð frá félagsþjónustu þess sveitarfélags.

Hlutverk atvinnutorganna er meðal annars að:

- i. samræma þjónustu við einstaklinga yngri en 25 ára sem eru búsettir í hlutaðeigandi sveitarfélagi, annars vegar þá þjónustu sem Vinnumálastofnun veitir og hins vegar þá þjónustu sem sveitarfélagið veitir;
- ii. hafa uppi á einstaklingum á aldrinum 16–24 ára sem búsettir eru í hlutaðeigandi sveitarfélagi, sem hvorki stunda nám né eru þátttakendur á vinnumarkaði og fá ekki fjárhagsaðstoð frá félagsþjónustu þess sveitarfélags, og veita þeim þjónustu í tengslum við þátttöku þeirra í virkniúrræði;
- iii. boða í viðtöl þá einstaklinga sem eru yngri en 25 ára og eru búsettir í hlutaðeigandi sveitarfélagi auk þess að veita þeim ráðgjöf, meðal annars í tengslum við þátttöku þeirra í virkniúrræði;
- iv. bjóða öllum einstaklingum sem eru að fá þjónustu á vegum atvinnutorganna upp á val um þátttöku í starfsþjálfun/starfstengdum vinnumarkaðsúrræðum, námstengdum vinnumarkaðsúrræðum, áfengis- eða vímuefnaðferð eða starfsendurhæfingu, sé slíkt talið þeim til hagsbóta. Í því sambandi skuli atvinnutorgin meðal annars leita eftir samstarfi við símenntunarmiðstöðvar, skóla, meðferðaraðila og VIRK, starfsendurhæfingarsjóð, um veitingu tiltekinnar þjónustu.

Samkvæmt samkomulagi þeirra aðila sem þátt taka í verkefninu á hverjum stað ber hlutaðeigandi sveitarfélagi hverju sinni meðal annars að tryggja tiltekið framboð tímabundinna starfa innan sveitarfélagsins sem virkniúrræði fyrir þá einstaklinga á aldrinum 16–24 ára sem búsettir eru í sveitarfélaginu og eru vinnufærir. Er í því sambandi við það miðað að um sé að ræða að lágmarki 50% starf sem talið er nýtast viðkomandi einstaklingi til uppbyggingar fyrir frekari þátttöku á vinnumarkaði.

Við framkvæmd verkefnisins er mikil áhersla lögð á samstarf ráðgjafa atvinnutorganna og ráðgjafa félagsþjónustunnar í hlutaðeigandi sveitarfélagi sem og Vinnumálastofnunar. Auk þess er sérstakur stýrihópur starfandi þar sem fulltrúar velferðarráðuneytis, Vinnumálastofnunar og hlutaðeigandi sveitarfélaga eiga sæti en hlutverk hópsins er að samhæfa og stýra framkvæmd verkefnisins.

Mat á árangri af starfsemi atvinnutorganna.

Í upphafi var gert ráð fyrir að verkefnið yrði tímabundið tilraunaverkefni. Ekki liggur enn fyrir formlegt mat á árangri verkefnisins en það er enn í fullum gangi.

Vorið 2013 fengu atvinnutorgin sameiginlegan styrk úr Nýsköpunarsjóði námsmanna í því skyni að ráða sumarstarfsmenn til að framkvæma mat á árangri verkefnisins fram til þessa. Mat þetta var unnið sumarið 2013 í samráði við velferðarráðuneytið og er unnt að nálgast niðurstöðurnar í skýrslu sem ber heitið *Rannsókn á afdrifum og viðhorfum ungmenna sem fengið hafa þjónustu atvinnutorga*. Skýrslan hefur verið gefin út af Nýsköpunarsjóði námsmanna og Reykjavíkurborg. Verður því ekki fjallað nánar hér um árangur verkefnisins heldur vísast til efnis fyrrnefndar skýrslu hvað það varðar.

Fjölsmiðjur.

Fjölsmiðjur eru vinnusetur fyrir ungt fólk á aldrinum 16–24 ára sem starfrækt eru á þremur stöðum á landinu, í Kópavogi, á Akureyri og í Reykjanesbæ. Velferðarráðuneyti, mennta- og menningarmálaráðuneyti, Vinnumálastofnun/Atvinnuleysistryggingasjóður, sveitarfélög á viðkomandi svæði, stéttarfélög og Rauði kross Íslands koma að rekstri fjölsmiðjanna.

Frá árinu 2001 hefur fjölsmiðja verið starfrækt á höfuðborgarsvæðinu og er hún staðsett í Kópavogi. Reynslan af starfsemi fjölsmiðjunnar í Kópavogi hefur meðal annars orðið til þess að árið 2007 var sett á fót fjölsmiðja á Akureyri. Stofnun fjölsmiðjunnar á Suðurnesjum árið 2010 var hluti af þeim sértæku úrræðum sem sett voru á laggirnar fyrir ungt fólk í kjölfar efnahagsþrenginganna haustið 2008 en þá mældist atvinnuleysi ungs fólks hæst á Suðurnesjum.

Markmið fjölsmiðja á Íslandi er að gefa ungu fólki tækifæri til þjálfunar fyrir almennan vinnumarkað eða áframhaldandi náms og er fyrirmyndin sótt til Danmerkur þar sem starfsþjálfunarskólar (d. *produktionskoler*) hafa verið starfræktir um árabil. Fjölsmiðjurnar leitast við að bjóða upp á fjölbreytni í vinnu og námi með það markmið að auðvelda nemum fjölsmiðjanna að taka ákvörðun um hvað þeir vilja gera í framtíðinni að lokinni starfsþjálfun. Sem dæmi um þá fjölbreytni sem boðið er upp á má nefna hússtjórnardeild, rafdeild, bíladeild, handverksdeild, kennslu og ráðgjöf.

Fjöldi einstaklinga hefur fengið starfsþjálfun hjá fjölsmiðjunum og er mikil eftirspurn meðal ungra atvinnuleitenda eftir að komast í slíkt úrræðinu. Þannig hafa á hverjum tíma um:

- i. 80 einstaklingar stundað nám í fjölsmiðjunni í Kópavogi,
- ii. 20 einstaklingar stundað nám í fjölsmiðjunni á Suðurnesjum og
- iii. 18 einstaklingar stundað nám í fjölsmiðjunni á Akureyri.

Fjölsmiðjurnar leitast við að vera í góðum tengslum við vinnumarkaðinn og leggja þær áherslu á að þeir nemar sem hafa verið við nám og/eða störf hjá fjölsmiðjunum fari þaðan sterkari einstaklingar bæði félagslega og námslega auk þess að vera hæfari einstaklingar á vinnumarkaði.

Sem dæmi má nefna að samkvæmt upplýsingum frá Vinnumálastofnun hafa um 80% nemenda fjölsmiðjunnar í Kópavogi annaðhvort fengið fast starf á vinnumarkaði í kjölfar þátttöku í starfi smiðjunnar eða hafið skólagöngu að nýju. Einstaklingar í fjölsmiðjunni í Kópavogi hafa verið að meðaltali sex til níu mánuði þátttakendur í starfi smiðjunnar en í kjölfar efnahagsþrenginganna árið 2008 hefur þessi tími lengst um einn til tvo mánuði. Einstaklingum sem hvorki hefur gengið að finna starf í kjölfar þátttöku sinnar í starfi smiðjunnar né hafa hafið skólavist hefur verið vísað í önnur úrræði í framhaldi af þátttöku sinni í starfi smiðjunnar. Þeir einstaklingar eiga oft neytlusögu að baki eða eru að glíma við fíkn af einhverju tagi. Árangur fjölsmiðjanna á Akureyri og Suðurnesjum er svipaður og árangur fjölsmiðjunnar í Kópavogi en þó ber að hafa í huga að ekki er komin löng reynsla á starfseminu á Suðurnesjum en hún hófst árið 2010 líkt og áður hefur komið fram.

Vinumarkaðgerðir – ætlaðar atvinnuleitendum óháð aldri.*Almennt.*

Hér að framan hefur verið fjallað um þær vinnumarkaðsaðgerðir sem eingöngu hafa verið ætlaðar ungum atvinnuleitendum. Í framhaldinu verður fjallað nánar um þær vinnumarkaðsaðgerðir sem ekki hafa verið ætlaðar ungum atvinnuleitendum sérstaklega. Þrátt fyrir það má ætla að sumar þeirra hafi þó nýst ungu fólki betur en þeim sem eldri eru, ekki síst í ljósi eðlis verkefnanna og þeirra markmiða sem þeim hefur verið ætlað að ná.

Tímabundin sumarstörf.

Samkvæmt upplýsingum frá Vinnumálastofnun voru ríflega eitt þúsund námsmenn skráðir atvinnuleitendur hjá stofnuninni í námsleyfi milli námsanna eða skólastiga sumarið 2009 og námu greiðslur úr Atvinnuleysistryggingasjóði til þessa hóps um 350 milljónum króna það sumarið.

Ákvæðum laga um atvinnuleysistryggingar var breytt með lögum, nr. 134/2009, um breytingu á lögum nr. 54/2006, um atvinnuleysistryggingar, og lögum nr. 95/2000, um fæðingar- og foreldraorlof, með síðari breytingum. Breytingarnar, sem tóku gildi 1. janúar 2010, lutu meðal annars að því að námsmenn töldust ekki lengur vera í virkri atvinnuleit í námsleyfi samkvæmt kennslu- og/eða námsskrá hlutaðeigandi skóla ef viðkomandi hefði í hyggju að halda námi sínu áfram á næstu námsönn. Áttu námsmenn þar af leiðandi ekki lengur rétt á greiðslum úr Atvinnuleysistryggingasjóði í framangreindum tilvikum eftir gildistöku laganna. Enn fremur var tekið fram að hið sama skyldi gilda um námsmenn sem skipta um skóla milli námsanna eða fara milli skólastiga.

Í því skyni að koma til móts við þær aðstæður sem sköpuðust meðal námsmanna í tengslum við framangreindar breytingar á lögum um atvinnuleysistryggingar var ákveðið í byrjun apríl 2010, að tillögu stjórnar Atvinnuleysistryggingasjóðs, að hrinda af stað sérstöku verkefni þá um sumarið. Um var að ræða samstarfsverkefni Vinnumálastofnunar, ríkis og sveitarfélaga þar sem stofnanir ríkisins ásamt sveitarfélögunum buðu tímabundin störf til tveggja mánaða og voru störf þessi ætluð námsmönnum sem ekki áttu lengur rétt á greiðslum úr Atvinnuleysistryggingasjóði á milli námsanna eða skólastiga. Auk þess gátu atvinnuleitendur sem voru skráðir án atvinnu hjá Vinnumálastofnun sótt um umrædd störf, þó ekki sumarið 2013. Með hverjum og einum atvinnuleitanda sem ráðinn var til starfa hjá opinberri stofnun eða hjá sveitarfélagi í tengslum við verkefnið fylgdi greiðsla frá Vinnumálastofnun til hlutaðeigandi atvinnurekanda, sem fjármögnuð var úr Atvinnuleysistryggingarsjóði og greiddi hlutaðeigandi atvinnurekandi síðan atvinnuleitandanum laun samkvæmt viðeigandi kjarasamningi hverju sinni. Samsvarandi verkefni hefur verið hrundið af stað á hverju sumri síðan sumarið 2010 og hefur Vinnumálastofnun séð um framkvæmdina. Eftirspurn eftir þessum störfum hefur verið mikil auk þess sem stofnanir ríkisins og sveitarfélögin hafa náð að búa til mun fleiri störf en rúmast hafa innan fjárheimilda hverju sinni.

Störfín sem hafa verið í boði í tengslum við verkefnið hafa verið eins fjölbreytt og þau eru mörg og hafa hæfniskröfur þar af leiðandi verið mjög mismunandi sem hefur gert það að verkum að fleiri atvinnuleitendur en ella hafa getað fundið starf við hæfi.

Tafla 6 sýnir að sumarið 2010 buðu stofnanir ríkisins og sveitarfélögin rúmlega 2.000 störf í tengslum við verkefnið, þar af var um að ræða tæplega 1.000 störf á vegum stofnana ríkisins og rúmlega 1.000 störf á vegum sveitarfélaga. Hins vegar rúmuðust einungis 890 störf innan fjárheimilda verkefnisins það sumarið eða 550 störf á vegum stofnana ríkisins og 340 störf á vegum sveitarfélaga. Alls bárust umsóknir frá um 2.200 atvinnuleitendum en heildarfjöldi umsókna vegna þessara 890 starfa var um 21.000 umsóknir sem þýðir að hver umsækjandi hafi að jafnaði sótt um hátt í tíu störf í tengslum við verkefnið.

Tafla 6: Tölulegar upplýsingar í tengslum við tímabundin sumarstörf

Sumar	Fjöldi starfa	Fjöldi starfa innan fjárheimilda	Fjöldi atvinnuleitenda	Heildarfjöldi umsókna
2010	2.075	890	2.200	21.000
2011	1.840	900	2.000	21.000
2012	1.617	900	1.893	16.330
2013	1.355	650	1.250	11.800
Samtals	6.887	3.340	7.343	70.130

Heimild: Vinnumálastofnun.

Sumarið 2011 voru í boði tæplega 1.900 störf eða rúmlega 900 störf á vegum stofnana ríkisins og um 940 störf á vegum sveitarfélaga. Hins vegar rúmuðust einungis 900 störf innan fjárheimilda verkefnisins þáð sumarið eða um 500 störf á vegum stofnana ríkisins og um 400 störf á vegum sveitarfélaga. Umsækjendur um störf voru um 2.000 talsins en heildarfjöldi umsókna var um 21.000 líkt og árið áður sem þýðir að hver umsækjandi hafi að jafnaði sótt um tíu störf í tengslum við verkefnið.

Sumarið 2012 var líkt og árið áður um að ræða 900 störf sem rúmuðust innan fjárheimilda verkefnisins eða 500 störf á vegum stofnana ríkisins og 400 störf á vegum sveitarfélaga. Umsækjendur um störf voru tæplega 1.900 en alls bárust 16.330 umsóknir sem þýðir að hver umsækjandi hafi að jafnaði sótt um hátt í átta störf í tengslum við verkefnið.

Vorið 2013 var ákveðið að veita minni fjármunum til verkefnisins en árin þar á undan í ljósi batnandi stöðu á vinnumarkaði og rúmuðust þá einungis um 650 störf innan fjárheimilda verkefnisins. Jafnframt var gerð sú breyting að einungis námsmönnum var heimilt að sækja um störf þar sem talið var að aðrir atvinnuleitendur ættu kost á að taka þátt í öðrum vinnumarkaðsúrræðum.

Samkvæmt upplýsingum frá Vinnumálastofnun var ráðið í öll þau störf sem heimilt hefur verið að ráða í hverju sinni innan verkefnisins þau sumur sem verkefninu hefur verið hrundið af stað. Að mati stofnunarinnar má ætla að verkefnið hafi þannig aukið möguleika námsmanna til að ráða sig til starfa og minnkað þar með atvinnuleysi þeirra á meðal yfir sumarmánuðina.

Nám er vinnandi vegur.

Verkefnið *Nám er vinnandi vegur* var sett á fót í kjölfar tillagna frá vinnuhópi um mótun aðgerðaáætlunar á sviði vinnumarkaðsúræða, starfs- og endurmenntunar og endurhæfingar þar sem í áttu meðal annars sæti fulltrúar stjórnvalda og aðila vinnumarkaðarins og þáverandi forsætisráðherra skipaði í byrjun febrúar 2011. Byggði verkefnið meðal annars á stefnu stjórnvalda sem nefnist *Ísland 2020, sókn fyrir atvinnulíf og samfélag*. Markmiðin sem þar koma fram eru annars vegar að hlutfall Íslendinga á aldrinum 20–66 ára sem ekki hefur hlotið formlega framhaldsmenntun fari úr 30% niður í 10% árið 2020 og hins vegar að lækka hlutfall atvinnuleitenda og draga úr neikvæðum áhrifum sem talin eru geta hlotist af langtímaatvinnuleysi.

Verkefnið *Nám er vinnandi vegur* tryggði öllum umsækjendum um nám í framhaldsskóla, yngri en 25 ára sem uppfylltu tiltekin skilyrði, skólavist haustið 2011 ásamt því að tryggja atvinnuleitendum sem voru skráðir án atvinnu hjá Vinnumálastofnun, sem jafnframt uppfylltu tiltekin skilyrði, aukin tækifæri til náms innan framhaldsskólanna sem og innan frumgreinadeilda, háskóla og í tengslum við framhaldsfræðslu. Einstaklingar sem höfðu verið skráðir án atvinnu hjá Vinnumálastofnun í að minnsta kosti sex mánuði þegar verkefnið hófst, fengu tækifæri til að stunda fullt nám auk þess að fá greiðslur úr Atvinnuleysistryggingasjóði meðan á náminu stóð á haustönn 2011, vor- og haustönn árið 2012 sem og á vorönn árið 2013 enda væri umrætt nám ekki lánshæft hjá Lánasjóði íslenskra námsmanna.

Sérstakur aðgerðahópur stýrði framkvæmd verkefnisins og er hópurinn enn starfandi þar sem hann hefur jafnframt stýrt öðrum verkefnum í tengslum við aðgerðir gegn atvinnuleysi sem ekki er enn lokið. Í aðgerðahópnum eiga sæti fulltrúar frá velferðarráðuneyti, mennta- og menningarmálaráðuneyti, fjármála- og efnahagsráðuneyti, Vinnumálastofnun og samtökum aðila vinnumarkaðarins.

Markmið verkefnisins var tvíþætt:

- i. Að tryggja öllum nemendum yngri en 25 ára skólavist.
- ii. Að greiða aðgengi atvinnuleitenda að skólavist.

Vinnumálastofnun sá um framkvæmd verkefnisins að því er varðar þá þátttakendur í verkefninu sem voru skráðir án atvinnu hjá stofnuninni en mennta- og menningarmálaráðuneytið sá um framkvæmd verkefnisins er laut að einstaklingum sem ekki voru skráðir atvinnuleitendur hjá Vinnumálastofnun og áttu þar af leiðandi ekki rétt á greiðslum úr Atvinnuleysistryggingasjóði.

Námsmessa undir yfirskriftinni „Skólinn opnar nýjar dyr“.

Verkefninu *Nám er vinnandi vegur* var fylgt úr hlaði með svokallaðri *Námsmessu* sem haldin var í Laugardalshöll 12. maí 2011. Um 4.000 atvinnuleitendum var boðið að koma til messunnar og kynna sér námsframboð í framhaldsskólum, frumgreinadeildum, háskólum og í tengslum við framhaldsfræðslu. Sérstök áhersla var lögð á kynningu á námi á sviði tækni og tölva sem og í ýmsum skapandi greinum og umönnunargreinum. Námsmessan í Reykjavík þótti vel heppnuð og því var sambærileg námsmessa haldin á Suðurnesjum þann 18. maí sama ár sem einnig þótti takast afar vel. Í öðrum landshlutum en í Reykjavík og á Suðurnesjum kynntu þjónustuskrifstofur Vinnumálastofnunar verkefnið sérstaklega fyrir atvinnuleitendum á viðkomandi svæði í samstarfi við skóla á svæðinu.

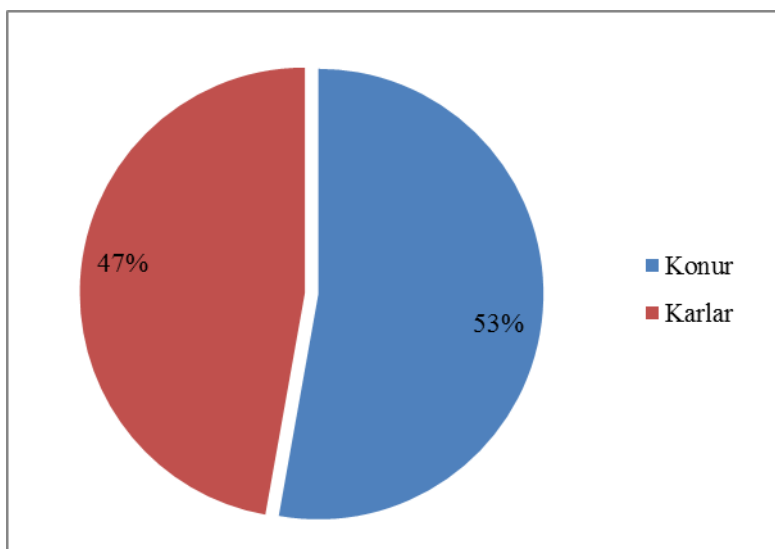
Það var á ábyrgð atvinnuleitenda sjálfra að sækja um skólavist en náms- og starfsráðgjafar Vinnumálastofnunar á öllu landinu auk ráðgjafa mennta- og menningarmálaráðuneytisins veittu þátttakendum í verkefninu ráðgjöf. Gerður var svokallaður námssamningur við þátttakendur sem skráðir voru án atvinnu hjá Vinnumálastofnun þegar þeir höfðu fengið staðfesta skólavist. Slíkur námssamningur heimilaði þátttakendum í verkefninu að stunda fullt nám ásamt því að fá greiðslur úr Atvinnuleysistryggingasjóði án þess að uppfylla skyldur um virka atvinnuleit. Þegar í upphafi verkefnisins fór fram mjög öflugt og gott samráð Vinnumálastofnunar og mennta- og menningarmálaráðuneytisins við stjórnendur þeirra skóla sem tóku þátt í verkefninu sem leiddi meðal annars til þess að markmiðið um að tæplega 1.000 skráðir atvinnuleitendur hæfu nám á haustönn 2011 náðist.

Þátttakendur í verkefninu sem skráðir voru án atvinnu hjá Vinnumálastofnun.

Meginmarkmið verkefnisins var að bregðast við vaxandi langtímaatvinnuleysi, meðal annars með því að gefa skráðum atvinnuleitendum hjá Vinnumálastofnun tækifæri til að hefja nám með stuðningi. Almennt má ætla að nám styrki stöðu og möguleika einstaklinga á vinnumarkaði og stóðu vonir til þess að tækifæri til náms með stuðningi gæti orðið til þess að rjúfa vítahring doða og aðgerðarleysis sem talið er að langtímaatvinnuleysi geti haft í för með sér.

Gerður var samningur við þá skóla sem tóku þátt í verkefninu þar sem nánar voru skilgreind þau markmið sem stefnt skyldi að sem og sú þjónusta sem veita skyldi. Greiðslur til skólanna sem tóku þátt í verkefninu voru með þeim hætti að helmingur fjárhæðinnar var greiddur við upphaf náms viðkomandi nemanda og þurfti hann að vera skráður í að minnsta kosti 60% nám. Síðari hluti fjárhæðarinnar var síðan greiddur þegar fyrir lá að viðkomandi námsmaður hefði gengið til prófs eða lokið námsmati. Bar skólunum að verja fénu í persónulega aðstoð og stuðning við viðkomandi námsmenn. Mikil áhersla var lögð á samráð og samstarf ráðgjafa í skólunum annars vegar og ráðgjafa Vinnumálastofnunar hins vegar og var hver skóli með sérstakan tengilið innan Vinnumálastofnunar. Ef upp komu vandamál tóku þessir samstarfsaðilar sameiginlega ákvörðun um hvernig bregðast skyldi við auk þess sem allur ráðgjafahópurinn fundaði reglulega.

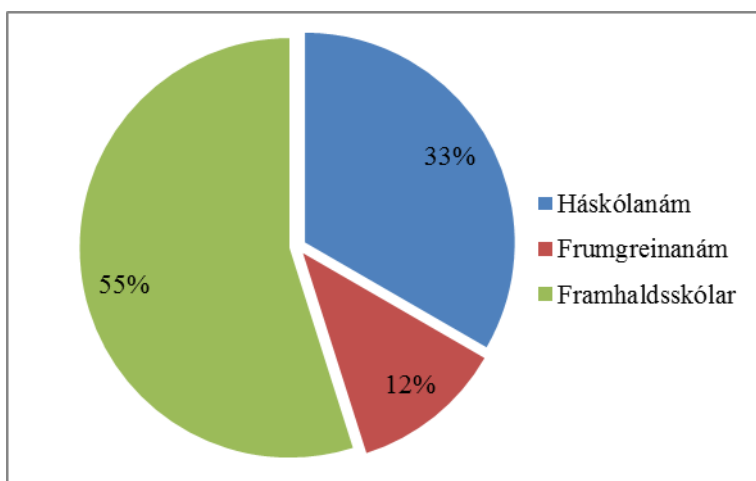
Á haustönn árið 2011 höfðu 960 skráðir atvinnuleitendur hjá stofnuninni skráð sig í nám á grundvelli verkefnisins. Skilyrði fyrir þátttöku skráðra atvinnuleitenda var meðal annars að viðkomandi hefði verið skráður atvinnuleitandi hjá Vinnumálastofnun í sex mánuði eða lengur þegar verkefnið hófst. Hlutfall kynjanna var nokkuð jafnt eins og sjá má á mynd 10 eða 53% karla og 47% kvenna.

Heimild: Vinnumálastofnun.

Mynd 10: Upphaflegir þátttakendur í verkefninu á vegum Vinnumálastofnunar haustið 2011, greint eftir kyni

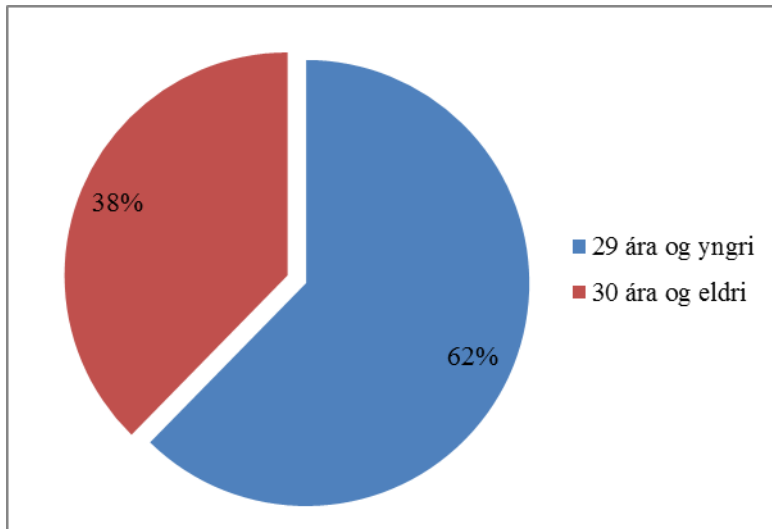
Af þeim þátttakendum sem hófu nám á haustönn 2011 voru 55% þeirra skráðir í nám í framhaldsskólum, 12% í frumgreinadeildum og 33% í nám í háskólum, sjá mynd 11. Fjöldinn sem skráður var í nám á framhaldsskólastigi skýrist meðal annars af því að þeir sem einungis höfðu lokið grunnskólaprófi voru fjölmennastir af þeim sem tóku þátt í verkefninu.

Heimild: Vinnumálastofnun.

Mynd 11: Upphaflegir þátttakendur í verkefninu á vegum Vinnumálastofnunar haustið 2011, greint eftir skólastigum

Eðli málsins samkvæmt nýttist þetta úrræði betur yngri atvinnuleitendum en 62% þeirra sem tóku þátt í verkefninu á vegum Vinnumálastofnunar voru 29 ára og yngri, sjá mynd 12.

Heimild: Vinnumálastofnun.

Mynd 12: Upphaflegir þátttakendur í verkefninu á vegum Vinnumálastofnunar haustið 2011, greint eftir aldri

Í töflu 7 má sjá fjölda atvinnuleitenda á aldrinum 16–29 ára á vegum Vinnumálastofnunar sem hófu nám á grundvelli verkefnisins haustið 2011 en einstaklingar á þessum aldri voru rúmlega helmingur þeirra sem tóku þátt í verkefninu. Kynjahlutfallið var einnig nokkuð jafnt í hópi þeirra sem voru 29 ára og yngri en einungis ellefu erlendir ríkisborgarar á þeim aldri tóku þátt í verkefninu.

Tafla 7: Fjöldi einstaklinga á aldrinum 16–29 ára sem hófu nám á grundvelli verkefnisins á vegum Vinnumálastofnunar haustið 2011, greint eftir bakgrunni

Allir	577
Kyn:	
Karl	283
Kona	294
Aldurshópur:	
16–20 ára	74
21–25 ára	304
26–29 ára	199
Ríkisfang:	
Íslenskir ríkisborgarar	566
Pólskir ríkisborgarar	5
Aðrir erlendir ríkisborgarar	6
Menntun:	
Grunnskóli	396
Verklegt framhald	21
Iðnnám	24
Stúdentspróf	108
Háskólanám	28
Starf fyrir atvinnumissi:	
Stjórnendur	11
Sérfræðingar	2
Sérhæfðir starfsmenn	48
Skrifstofufólk	51
Þjónustu-/afgr.störf	245
Sjómenn/land bún.	12
Iðnaðarmenn	44
Vélafolk	18
Verkafólk	146

Heimild: Vinnumálastofnun.

Úr hópi þeirra sem voru 29 ára og yngri voru þeir sem einungis höfðu lokið grunnskólanámi þegar þátttaka þeirra í verkefninu hófst fjölmennastir. Algengast var að atvinnuleitendur úr þessum hópi sem tóku þátt í verkefninu hafi verið á aldrinum 21–25 ára. Ef litið er til þess starfs sem þátttakendur í verkefninu á aldrinum 16–29 ára gegndu áður en

kom til atvinnumissis og þátttaka þeirra í verkefninu hófst kemur í ljós að verkafólk og þeir sem höfðu gegnt þjónustustarfi voru rúmlega helmingur þátttakenda.

Upplýsingar frá mennta- og menningarmálaráðuneyti í tengslum við framkvæmd verkefnisins.

Samkvæmt upplýsingum frá mennta- og menningarmálaráðuneytinu hefur eftirfylgni ráðuneytisins hvað varðar þá einstaklinga sem tóku þátt í verkefninu *Nám er vinnandi vegur* farið fram með fjölbreyttum hætti en ráðuneytið hefur meðal annars tekið saman ýmsar upplýsingar um nemendahóp verkefnisins. Þannig kallaði ráðuneytið í upphafi haustannar árið 2011 eftir nafnalistum frá hlutaðeigandi skólum svo unnt væri að greina hvaða nemendur væru þátttakendur í verkefninu. Þeim tilteknu nemendum þurftu skólarnir að veita aukinn stuðning þar sem það var eitt af skilyrðunum sem sett voru fyrir greiðslum til hlutaðeigandi skóla í tengslum við framkvæmd verkefnisins að þeir veittu þátttakendum í verkefninu viðbótarstuðning innan skólanna til að sporna gegn brotthvarfi og mæta þörfum hvers og eins þeirra.

Samkvæmt upplýsingum frá ráðuneytinu var vinna vegna innritunar þátttakenda í verkefninu í skólana tímafrekt ferli sem fól meðal annars í sér að hafa varð samband sérstaklega við þá nemendur sem voru yngri en 25 ára og höfðu ekki fengið skólavist í því skyni að tryggja þeim inngöngu í skóla, hugsanlega í öðrum skólum en sótt hafði verið um. Þannig urðu náms- og starfsráðgjafar ráðuneytisins að hafa samband símleiðis við um 700 nemendur í því skyni að veita þeim ráðgjöf og upplýsingar og var þeim nemendum sem þess óskuðu síðan tryggð skólavist í samstarfi við framhaldsskólana. Samkvæmt upplýsingum frá ráðuneytinu kom meðal annars fram í samtölum við nemendur að margir höfðu átt undir högg að sækja í námi og orðið að glíma við ýmsar hindranir í tengslum við nám en á sama tíma kom fram mikill áhugi nemendanna á frekara námi. Reyndu náms- og starfsráðgjafar ráðuneytisins eftir fremsta megni að mæta þörfum þessara nemenda fyrir fjölbreyttar námsleiðir svo unnt yrði að sporna gegn brotthvarfi og auka líkur á að nemendurnir myndu ná góðum árangri í námi sínu.

Við mat á árangri verkefnisins kom meðal annars fram að brotthvarf meðal þátttakenda í verkefninu á vegum mennta- og menningarmálaráðuneytisins var meira en meðal þátttakenda á vegum Vinnumálastofnunar. Eftir lok haustannar 2011 höfðu 88 af þeim rúmlega fimmhundrað þátttakendum á vegum Vinnumálastofnunar sem höfðu hafið nám á framhaldsskólastigi hætt námi. Á sama tíma höfðu hætt námi 228 nemendur af tæplega 1.000 manna nemendahópi á vegum mennta- og menningarmálaráðuneytisins. Þá hættu 44 þátttakendur á vegum Vinnumálastofnunar námi á vorönn 2012 á móti 155 þátttakendum á vegum mennta- og menningarmálaráðuneytisins. Ástundun þátttakenda á vegum Vinnumálastofnunar var nokkru betri en þeirra sem voru þátttakendur í verkefninu á vegum mennta- og menningarmálaráðuneytisins. Leiða má að því líkur að þau skilyrði sem þátttakendur á vegum Vinnumálastofnunar þurftu að uppfylla, meðal annars kröfur um góða mætingu, hafi haft sitt að segja. Framfærsla þessara einstaklinga var undir því komin að ástundun þeirra væri góð og að þeir næðu tilteknum námsárangri á hverri önn. Að öðrum kosti yrði greiðslum úr Atvinnuleysistryggingasjóði þeim til framfærslu hætt. Samkvæmt upplýsingum frá náms- og starfsráðgjöfum framhaldsskólanna er þetta sá þáttur sem helst þykir skýra gott gengi þeirra skráðu atvinnuleitenda sem tóku þátt í verkefninu á vegum Vinnumálastofnunar, sem og aldur og þroski sem almennt má ætla styðji við skýr markmið í námi.

Mikið dró úr brotthvarfi nemenda frá námi á vorönn árið 2012 frá því á haustönn árið 2011 sem fer þó ekki saman við þá reynslu að ýmislegt bendir til þess að almennt sé brotthvarf meira á vorönn en á haustönn innan hefðbundinna námsleiða framhaldsskólanna.

Ekki er unnt að útiloka að reynsla haustannar árið 2011 hafi skilað sér með bættu starfi skólanna hvað varðar stuðning við þátttakendur í verkefninu á vorönn árið 2012 þar sem á vorönninni var lögð áhersla á að læra af fyrri reynslu og mæta nemendum með markvissari hætti með það að markmiði að sporna gegn brotthvarfi þeirra frá námi. Í tengslum við framkvæmd verkefnisins fengu skólarnir viðbótarfjármagn til þess að ráða til starfa fleiri náms- og starfsráðgjafa en einhverjir skólanna gengu ekki frá slíkum ráðningum fyrr en á vorönn árið 2012. Leiða má líkum að því að sú ráðstöfun skýri að einhverju leyti þann mun sem var á brotthvarfi nemenda milli haustannar árið 2011 og vorannar árið 2012.

Fulltrúar frá mennta- og menningarmálaráðuneytinu og Vinnumálastofnun hafa setið fundi reglulega með náms- og starfsráðgjöfum skólanna sem tóku þátt í verkefninu og samkvæmt upplýsingum frá mennta- og menningarmálaráðuneytinu hafa fundirnir þótt skila góðum árangri og bætt enn frekar gott samstarf allra aðila.

Almennt mat á árangri verkefnisins.

Þegar litið er til þess mælikvarða hvort atvinnuleitandi hafi verið skráður á atvinnuleysisskrá 90 dögum eftir að hann lauk þátttöku í vinnumarkaðsúræði verður að telja árangur þessa úrræðis góðan. Einungis 16% af þeim sem tóku þátt í verkefninu *Nám er vinnandi vegur* á vegum Vinnumálastofnunar voru skráðir atvinnuleitendur hjá stofnuninni 90 dögum eftir að námssamningi þeirra við stofnunina lauk, sjá töflu 8. Með öðrum orðum voru 84% þeirra sem tóku þátt í verkefninu á vegum Vinnumálastofnunar ekki skráðir án atvinnu 90 dögum eftir að námssamningi þeirra við stofnunina lauk enda þótt ekki hafi verið kannað sérstaklega hver afdrif þeirra hafi verið. Að mati Vinnumálastofnunar má þó engu að síður gera ráð fyrir að þátttakendur í verkefninu hafi aukið möguleika sína sem og styrkt stöðu sína á vinnumarkaði auk þess sem gera megi ráð fyrir að verkefnið hafi hvatt þátttakendur til áframhaldandi náms.

Lítill munur er á árangri þátttakenda í verkefninu á vegum Vinnumálastofnunar eftir aldri en þó voru flestir þeirra sem aftur voru skráðir án atvinnu hjá stofnuninni innan 90 daga frá því að þátttöku þeirra í verkefninu lauk úr yngsta aldurshópnum eða á aldrinum 16–20 ára.

Tafla 8: Hlutfall einstaklinga á aldrinum 16–29 ára sem ekki voru skráðir án atvinnu hjá Vinnumálastofnun 90 dögum eftir að námssamningin þeirra við stofnunina lauk

Allir	84%
Kyn:	
Karl	86%
Kona	82%
Aldurhópur:	
16–20 ára	80%
21–25 ára	85%
26–30 ára	84%
Menntun:	
Grunnskóli	83%
Verklegt framhald	90%
Iðnnám	83%
Stúdentspróf	86%
Háskólanám	93%

Heimild: Vinnumálastofnun.

Af þeim 960 einstaklingum sem skráðir voru án atvinnu hjá Vinnumálastofnun þegar þeir hófu nám á grundvelli verkefnisins voru 144 einstaklingar enn skráðir án atvinnu hjá stofnuninni í byrjun september 2013 eða 15% þeirra sem hófu þátttöku í verkefninu.

Eitt af markmiðum verkefnisins var að veita nemendum sem lítið áttu eftir til að ljúka námi tækifæri á að setjast á skólabekk í dagskóla og ljúka námi sem viðkomandi einstaklingur hafði þegar hafið. Í heildina brautskráðust alls 116 nemendur á grundvelli verkefnisins skólaárið 2011–2012. Þegar sú tala er borin saman við upphaflegan fjölda þátttakenda er hófu nám haustið 2011 á grundvelli verkefnisins, má sjá að í heildina hafa 7,83% þátttakenda lokið námi og brautskráðst á fyrsta ári verkefnisins. Meirihluti þátttakenda á vegum Vinnumálastofnunar lauk starfsnámi eða námi af styttri starfsnámsbrautum en meirihluti þátttakenda á vegum mennta- og menningarmálaráðuneytisins lauk bóknámi til stúdentsprófs.

Í könnun sem mennta- og menningarmálaráðuneytið gerði meðal þátttakenda í verkefninu *Nám er vinnandi vegur* sem stunduðu nám innan framhaldsskólanna kom meðal annars fram að margir nemendur innan hópsins voru að glíma við erfiðar aðstæður sem höfðu jafnvel fylgt þeim lengi. Niðurstöður könnunarinnar sýndu fram á að helstu ástæður brotthvarfs frá námi meðal þátttakenda í verkefninu á vegum mennta- og menningarmálaráðuneytisins voru fjárhagslegar aðstæður, námið hafði ekki verið við hæfi eða andleg veikindi. Einnig vekur athygli að algengasta ástæðan sem nemendur nefndu fyrir brotthvarfi sínu fá námi var þunglyndi og kvíði þegar lítið var til þeirra nemenda sem höfðu talið andleg veikindi vera ástæðu brotthvarfsins.

Í sömu könnun var reynt að komast að því hverjar væru helstu ástæður brotthvarfs nemenda sem voru þátttakendur í verkefninu á vegum Vinnumálastofnunar. Sömu ástæður fyrir brotthvarfinu voru oftast nefndar hjá þessum hópi og könnunin sýndi hjá þátttakendum í verkefninu á vegum mennta- og menningarmálaráðuneytisins. Sú staðreynd þykir benda til þess að aðstæður nemendanna í hópunum tveimur hafi verið mun líkari en margt hafði bent til við framkvæmd verkefnisins, þar með talin betri skólasókn meðal þátttakenda í verkefninu á vegum Vinnumálastofnunar.

Algengasta ástæða brotthvarfs nemenda, þegar lítið er til andlegra veikinda, var þunglyndi, bæði þegar lítið er til þeirra nemenda sem voru þátttakendur í verkefninu á vegum Vinnumálastofnunar og þegar lítið er til þeirra nemenda sem voru þátttakendur í verkefninu á vegum mennta- og menningarráðuneytisins.

Þeir nemendur sem voru þátttakendur í verkefninu og hurfu frá námi án þess að ljúka því áttu það sameiginlegt að hafa jákvæða sýn til frekara náms af sinni hálfu sem telja verður gott veganesti þegar kemur að áframhaldandi vinnu með nemendur sem glíma við erfiðleika í tengslum við nám. Þátttakendur í verkefninu á vegum mennta- og menningarmálaráðuneytisins voru jákvæðari gagnvart áframhaldandi skólagöngu en þátttakendur í verkefninu á vegum Vinnumálastofnunar. Niðurstöður könnunarinnar benda þó til þess að áhugi þátttakenda í verkefninu á vegum Vinnumálastofnunar í tengslum við frekara nám hafi ekki endilega verið minni heldur hafi fjárhagslegar aðstæður og jafnvel aldur nemendanna dregið úr væntingum þeirra til frekara náms. Af niðurstöðum könnunarinnar þykir almennt mega ætla að framfærslu- og fjárhagsáhyggjur nemenda auki líkur á brotthvarfi þeirra frá námi.

Mennta- og menningarmálaráðuneytið hefur gefið út tvær skýrslur um verkefnið *Nám er vinnandi vegur*. Skýrslurnar fjölluðu annars vegar um árangur verkefnisins á haustönn árið 2011 og hins vegar um árangur verkefnisins á vorönn árið 2012. Skýrslurnar heita báðar *Nám er vinnandi vegur, átaksverkefni. Eftirfylgni, árangur og helstu lærdómar*. Vísast til þeirra um nánari upplýsingar um verkefnið.

Vinnandi vegur.

Þann 31. mars 2011 skilaði vinnuhópurinn um mótun aðgerðaáætlunar á sviði vinnumarkaðsúrræða, starfs- og endurmenntunar og endurhæfingar tillögum sínum um að ráðist yrði í verkefnið *Vinnandi vegur* til ríkisstjórnarinnar. Tillaga vinnuhópsins laut að því að *Vinnandi vegur* yrði sameiginlegt verkefni ríkisins, sveitarfélaga og aðila vinnumarkaðarins þar sem ávinningur allra yrði hafður að leiðarljósi í ljósi þess að atvinnurekendum yrði gert kleift að ráða nýtt starfsfólk og atvinnuleitendum yrði gefið tækifæri til þátttöku á vinnumarkaði.

Fjármögnun verkefnisins og tillögur vinnuhópsins voru teknar inn í samningaviðræður við gerð kjarasamninga árið 2011 þar sem komist var að samkomulagi um að verkefninu skyldi komið til framkvæmda. Á grundvelli samkomulagsins settu stjórnvöld á fót sérstakan aðgerðahóp til að fylgjast með og útfæra framkvæmd verkefnisins en í hópnum áttu sæti fulltrúar frá velferðarráðuneyti, mennta- og menningarmálaráðuneyti, fjármálaráðuneyti, Vinnumálastofnun og aðilum vinnumarkaðarins. Á fundi sínum þann 9. desember 2011 samþykkti hópurinn aðgerðaramma verkefnisins sem byggður var á tillögum fyrrnefnds vinnuhóps. Í aðgerðaramma verkefnisins kom meðal annars fram að sérstaklega skyldi gætt að því að verkefnið myndi ekki leiða til röskunar á samkeppni á vinnumarkaði eða misnotkunar af hálfu einstaklinga eða fyrirtækja. Verkefnið var tímabundið og var því meðal annars ætlað að lækka skráð atvinnuleysi hjá Vinnumálastofnun um 0,7%.

Markmið verkefnisins var meðal annars að:

- i. auka nýráðningar og fjölga störfum,
- ii. einfalda eins og unnt er ráðningarferli atvinnurekenda á grundvelli starfstengdra vinnumarkaðsaðgerða,
- iii. auka hagkvæmni atvinnurekenda við að ráða til starfa þá sem höfðu verið lengi skráðir án atvinnu og auka þannig möguleika umræddra atvinnuleitenda á vinnumarkaði,
- iv. styrkja stöðu einstaklinga sem voru við það að fullnýta rétt sinn innan atvinnuleysistryggingakerfisins og auka þannig líkur á ráðningu þeirra.

Verkefnið gerði ráð fyrir að búin yrðu til ný störf með almennum og tímabundnum fjárhagslegum hvötum fyrir atvinnurekendur en eitt af skilyrðunum var að þeir atvinnurekendur sem þátt tækju í verkefninu væru sannanlega að bæta við starfsfólki og fjölga þar með störfum á hlutaðeigandi vinnustað. Þá giltu jafnframt eftirfarandi reglur um framkvæmd verkefnisins:

- i. Þeir atvinnuleitendur sem gátu verið þátttakendur í verkefninu urðu að vera tryggðir innan atvinnuleysistryggingakerfisins.
- ii. Grunnatvinnuleysisbætur fylgdu með nýjum starfsmanni sem ráðinn var til starfa óháð bótarétti viðkomandi innan atvinnuleysistryggingakerfisins og greiddi atvinnurekandi honum síðan laun samkvæmt viðeigandi kjarasamningi hverju sinni. Atvinnurekandi fékk þannig styrk miðað við að viðkomandi atvinnuleitandi hefði verið að fullu tryggður innan atvinnuleysistryggingakerfisins og nam styrkurinn 161.523 kr. á mánuði en auk þess fékk atvinnurekandi greitt sem nam 8% af grunnatvinnuleysisbótum sem framlag í lífeyrissjóð fyrir viðkomandi atvinnuleitanda.
- iii. Sá tími sem atvinnurekandi gat fengið greiddan styrk gat orðið allt að sex mánuðir ef viðkomandi atvinnuleitandi hafði fengið greiðslur úr Atvinnuleysistryggingasjóði skemur en tólf mánuði samtals á síðustu þremur árum áður en til ráðningar kom. Þessi

tími sem atvinnurekandi gat fengið greiddan styrk gat hins vegar orðið allt að tólf mánuðir ef viðkomandi atvinnuleitandi hafði fengið greiðslur úr Atvinnuleysistryggingasjóði samtals í tólf mánuði eða lengur á síðustu þremur árum áður en til ráðningar kom.

Almennt mat á árangri verkefnisins.

Í maí 2013 tók Vinnumálastofnun saman upplýsingar um árangur af verkefninu þar sem meðal annars koma fram upplýsingar um fjölda samninga sem gerðir voru á grundvelli verkefnisins sem og um gildistíma þeirra samninga. Í heild voru tæplega 1.400 samningar gerðir um ráðningar atvinnuleitenda á grundvelli verkefnisins. Ráðningar með milligöngu vinnumiðlara Vinnumálastofnunar voru um 85% af heildarráðningum innan verkefnisins en einkareknar vinnumiðlanir höfðu milligöngu um ráðningar í um 15% starfanna. Flestar ráðningar á grundvelli verkefnisins voru með milligöngu vinnumiðlunar Vinnumálastofnunar á höfuðborgarsvæðinu eða um 42% allra ráðninganna. Í töflu 9 má sjá nánari greiningu á því hvernig skiptingu var háttáð milli þjónustuskrifstofa Vinnumálastofnunar og einkarekinna vinnumiðlana hvað varðar fjölda gerðra samninga á grundvelli verkefnisins.

Tafla 9: Fjöldi gerðra samninga, greint eftir þjónustuskrifstofum og einkareknum vinnumiðlunum

Skráningaraðili	Karlar	Konur	Samtals
Vinnumálastofnun höfuðborgarsvæðið	363	223	586
Vinnumálastofnun Norðurlandi eystra	99	54	153
Vinnumálastofnun Suðurnesjum	76	57	133
Vinnumálastofnun Suðurland	66	38	104
Hagvangur	46	22	68
Vinnumálastofnun Vestfirðir	47	20	67
HH Ráðgjöf	38	27	65
Vinnumálastofnun Austurlandi	30	26	55
Vinnumálastofnun Vesturland	37	13	50
Talent Ráðningar ehf.	21	15	36
Hugtak ráðningar og ráðgjöf	21	12	33
Vinnumálastofnun Norðurland vestra	22	11	33
Samtals	866	518	1384

Heimild: Vinnumálastofnun.

Þá má í töflu 10 sjá fjölda þeirra samninga sem gerðir voru vegna starfa hjá hinu opinbera annars vegar og á almenna vinnumarkaðinum hins vegar auk fjölda starfa hjá félagasamtökum sem og gildistíma þessara samninga.

Tafla 10: Fjöldi samninga, greint eftir samningsaðilum og lengd samninga

Vinnuveitandi	6 mán	12 mán	Samtals
Félagasamtök	62	11	73
Hið opinbera	198	215	413
Almenni vinnumarkaðurinn	474	424	898
Samtals	734	650	1384

Heimild: Vinnumálastofnun.

Samkvæmt upplýsingum frá Vinnumálastofnun fengu fleiri karlar en konur starf á grundvelli verkefnisins eða 63% þeirra sem ráðnir voru. Að mati Vinnumálastofnunar má leiða að því líkur að sá munur skýrist einna helst á því að karlar voru í meira mæli en konur ráðnir í störf þar sem kröfur voru gerðar um tiltekna iðnmenntun eða ekki var krafist formlegrar menntunar. Stærsti hluti starfanna sem búin voru til í tengslum við verkefnið voru störf þar sem ekki var krafist formlegrar menntunar og voru karlar 66% þeirra þátttakenda í verkefninu sem ráðnir voru í slík störf en konur 34%. Þegar litið er til starfa á grundvelli verkefnisins þar sem kröfur voru gerðar um tiltekna iðnmenntun voru karlar 95% þeirra sem ráðnir voru í slík störf. Hins vegar voru konur ráðnar til að gegna meirihluta þeirra starfa á grundvelli verkefnisins þar sem krafist var háskólamenntunar eða 53% þeirra sem ráðnir voru til að gegna slíkum störfum. Fleiri konur en karlar voru einnig ráðnar í þau störf á grundvelli verkefnisins þar sem krafist var stúdentsprófs eða 69% þeirra sem ráðnir voru til slíkra starfa.

Samkvæmt upplýsingum frá Vinnumálastofnun voru atvinnuleitendur á aldrinum 16–29 ára 30% af þeim atvinnuleitendum sem tóku þátt í verkefninu en í töflu 11 má sjá nánari greiningu á þessum þátttakendum í verkefninu, meðal annars eftir kyni, ríkisfangi og hversu lengi þessir einstaklingar höfðu verið skráðir án atvinnu. Flestir úr þessum hópi höfðu verið skráðir án atvinnu í eitt ár eða lengur enda var það eitt af markmiðum verkefnisins að leggja sérstaka áherslu á þá atvinnuleitendur sem lengst höfðu verið skráðir án atvinnu.

Tafla 11: Nánari greining á þátttakendum í verkefninu á aldrinum 16-29 ára

Allir	424
Kyn:	
Karl	283
Kona	141
Aldurshópur	
16–20 ára	35
21–25 ára	233
26–29 ára	156
Ríkisfang:	
Íslenskir ríkisborgarar	370
Pólskir ríkisborgarar	33
Aðrir erlendir ríkisborgarar	21
Atvinnuleysi:	
0-6 mán. skráður án atvinnu	81
6-12 mán. skráður án atvinnu	65
1-2 ár skráður án atvinnu	131
2-3 ár skráður án atvinnu	95
3 ár + skráður án atvinnu	52

Heimild: Vinnumálastofnun.

Í maí 2013 var samkvæmt upplýsingum frá Vinnumálastofnun 844 samningum lokið sem gerðir höfðu verið á grundvelli verkefnisins en 540 samningar voru þá enn í gildi. Af þeim 844 einstaklingum sem lokið höfðu störfum samkvæmt samningi á grundvelli verkefnisins voru 248 einstaklingar skráðir aftur án atvinnu hjá Vinnumálastofnun í maí 2013. Af þeim sem höfðu lokið þátttöku í verkefninu höfðu því 596 einstaklingar eða 70% ekki verið skráðir aftur án atvinnu hjá stofnuninni. Unnið er að lokaskýrslu um mat á árangri verkefnisins.

Liðsstyrkur.

Í byrjun árs 2013 var hrundið af stað verkefninu *Liðsstyrkur* en verkefnið er samstarfsverkefni ríkis, sveitarfélaga og aðila vinnumarkaðarins. Framkvæmd þess er í höndum Vinnumálastofnunar og STARFs, vinnumiðlunar og ráðgjafar ehf., sem er fyrirtæki sem sett var á fót af aðilum vinnumarkaðarins í tengslum við tilraunaverkefni til þriggja ára á grundvelli samkomulags á milli velferðarráðuneytis, Vinnumálastofnunar, Alþýðusambands Íslands og Samtaka atvinnulífsins frá því í febrúar 2012 um þjónustu við atvinnuleitendur innan ramma laga nr. 54/2006, um atvinnuleysistryggingar og laga nr. 55/2006, um vinnumarkaðsaðgerðir.

Meginmarkmið verkefnisins *Liðsstyrks* er að veita tilteknum hópi atvinnuleitenda möguleika á þátttöku á vinnumarkaði að nýju með því að gegna tímabundnum störfum á vinnumarkaði og koma þannig í veg fyrir langvarandi atvinnuleysi meðal þessara atvinnuleitenda sem leitt geti til óvinnufærni þeirra. Er hér um að ræða atvinnuleitendur sem höfðu fullnýtt eða munu að óbreyttu fullnýta rétt sinn innan atvinnuleysistryggingakerfisins á tímabilinu 1. september 2012 til 31. desember 2013 og geta þátttakendur í verkefninu því verið á öllum aldri en ætla má að það nýtist ekki síður ungu fólki en þeim sem eldri eru.

Gert er ráð fyrir að þeir sem eru þátttakendur í verkefninu verði boðaðir í greiningarviðtöl og ráðgjöf hjá Vinnumálastofnun eða STARFi, vinnumiðlun og ráðgjöf ehf., og að í framhaldinu verði þeim boðin þátttaka í starfstengdum vinnumarkaðsúræðum í sex mánuði, ýmist á almennum vinnumarkaði, hjá því sveitarfélagi sem viðkomandi atvinnuleitandi er búsettur í eða hjá ríkinu. Með hverjum og einum atvinnuleitanda fylgir greiðsla úr Atvinnuleysistryggingarsjóði til hlutaðeigandi atvinnurekanda samkvæmt tilteknum reglum en atvinnurekandinn greiðir síðan atvinnuleitandanum laun samkvæmt viðeigandi kjarasamningi hverju sinni.

Enn fremur geta þátttakendur í verkefninu átt rétt á svokölluðum *Biðstyrk* í allt að sex mánuði eða þar til þeim býðst þátttaka í starfstengdum vinnumarkaðsúræðum enda séu tiltekin skilyrði uppfyllt. Er þar um að ræða greiðslur úr Atvinnuleysistryggingasjóði sem ætlaðar eru viðkomandi atvinnuleitanda til framfærslu meðan hann bíður eftir því að gerður sé samningur við hann innan *Liðsstyrks* um þátttöku hans í starfstengdu vinnumarkaðsúræði. Ekki getur þó komið til greiðslu *Biðstyrks* úr Atvinnuleysistryggingasjóði fyrr en viðkomandi hefur fullnýtt rétt sinn innan atvinnuleysistryggingakerfisins.

Þá gerir verkefnið ráð fyrir að þeir þátttakendur í verkefninu sem talið er að þurfi á frekari atvinnutengdri endurhæfingu að halda geti fengið slíka starfsendurhæfingu í allt að sex mánuði, svo sem atvinnutengda starfsendurhæfingu hjá VIRK, starfsendurhæfingarsjóði, að tilteknum skilyrðum uppfylltum.

Gert ráð fyrir að hafni þátttakandi í verkefninu tilboði um tímabundið starf sem og tilboði um þátttöku í tilteknu starfstengdu vinnumarkaðsúræði eða úrræði á sviði atvinnutengdrar starfsendurhæfingar eftir því sem við á hverju sinni hafi viðkomandi fyrirgert rétti sínum til *Biðstyrks* og sé jafnframt ekki lengur þátttakandi í verkefninu *Liðsstyrkur*.

Sérstök verkefnisstjórn hefur verið starfandi í tengslum við framkvæmd verkefnisins auk þess sem sérstakur verkefnisstjóri var ráðinn.

Almennt mat á árangri verkefnisins.

Þar sem unnt er að gera samninga á vegum verkefnisins til 31. desember 2013 um ráðningu þátttakanda í verkefninu liggja ekki fyrir tölfræðilegar upplýsingar um árangur þess í heild sinni. Við framkvæmd verkefnisins hefur þó verið fylgst náið með framgangi þess með því að leggja áherslu á öflun tölfræðilegra upplýsinga af ýmsum toga.

Samkvæmt upplýsingum frá Vinnumálastofnun liggur þannig fyrir að í lok ágúst 2013 hafi verið búið að ráða rúmlega 850 atvinnuleitendur til tímabundinna starfa á vegum verkefnisins frá því verkefnið hófst. Var þar um að ræða tæplega 300 störf á vegum sveitarfélaga en rúmlega 500 störf á almennum vinnumarkaði. Höfðu þessir atvinnuleitendur verið skráðir án atvinnu hjá Vinnumálastofnun á bilinu 30–48 mánuði áður en til ráðningar kom.

Af þeim þátttakendum í verkefninu sem þannig höfðu verið ráðnir í störf í lok ágúst 2013 á vegum verkefnisins voru 72% yngri en 50 ára. Þá voru karlar 62% þátttakenda úr þessum hópi en konur 38%. Í töflu 12 má sjá nánari greiningu á þessum tiltekna hluta þátttakenda í verkefninu út frá aldri, kyni og ríkisfangi.

Tafla 12: Nánari greining á þátttakendum í verkefninu sem höfðu verið ráðnir í tímabundin störf í lok ágúst 2013

Aldurshópur	Karl	Kona	Samtals
21–25 ára	65	35	100
26–30 ára	80	36	116
30–40 ára	140	98	238
40–50 ára	92	67	159
50 ára og eldri	155	84	239
Samtals	532	320	852

Ríkisfang	Karl	Kona	Samtals
Íslenskir ríkisborgarar	399	245	644
Pólskir ríkisborgarar	93	48	141
Aðrir erlendir ríkisborgarar	40	27	67
Samtals	532	320	852

Heimild: Vinnumálastofnun.

Einn af þeim mælikvörðum sem reynt er að nota við mat á árangri vinnumarkaðsaðgerða er að meta stöðu þátttakenda í slíkum verkefnum eftir að þátttöku þeirra í tilteknum úrræðum lýkur.

Í tengslum við mat á árangri þess verkefnis sem hér um ræðir ber þó að ítreka að flestir þeir atvinnuleitendur sem eru þátttakendur í verkefninu hafa fullnýtt rétt sinn innan atvinnuleysistryggingakerfisins þegar þeir hefja þátttöku í verkefninu og því munu þeir ekki eiga kost á því að verða skráðir aftur innan atvinnuleysistryggingakerfisins að lokinni þátttöku í verkefninu. Það verður því ekki unnt að meta árangur verkefnisins út frá því hversu margir þessara þátttakenda verða aftur skráðir án atvinnu innan atvinnuleysistryggingakerfisins hjá Vinnumálastofnun að loknu ráðningartímabili eða 90 dögum eftir að þátttöku þeirra í verkefninu lýkur.

Reynslan sýnir að tveir af hverjum þremur starfsþjálfunarsamningum sem gerðir eru leiða til þess að viðkomandi atvinnuleitandi sækir ekki að nýju um atvinnuleysistryggingar að loknu ráðningartímabili á grundvelli slíks samnings. Gangi það eftir í tengslum við það verkefni sem hér um ræðir má áætla að um 570 þeirra rúmlega 850 atvinnuleitenda sem

höfðu í lok ágúst 2013 verið ráðnir til starfa á vegum verkefnisins haldi þátttöku sinni á vinnumarkaði áfram þegar ráðningartímabili þeirra á vegum verkefnisins lýkur.

Þar sem ráðningartímabil þátttakenda í verkefninu geta í einhverjum tilvikum náð allt fram á mitt ár 2014 er þó ljóst að endanlegur árangur verkefnisins mun ekki liggja fyrir fyrr en á seinni hluta þess árs.

Mótun framtíðarstefnu

Við skipulag vinnumarkaðsaðgerða verður að líta til fjölmargra þátta svo að slíkar aðgerðir sem hrundið er af stað geti stuðlað að auknum möguleikum atvinnuleitenda til endurkomu á vinnumarkað. Í því sambandi er æskilegt að þær aðgerðir sem gripið er til leiði meðal annars til virkari atvinnuleitar þeirra sem eru án atvinnu og auki þar með líkur á þátttöku þeirra á vinnumarkaði að nýju. Í ljósi þess þurfa þær aðgerðir sem gripið er til meðal annars að fela í sér skilvirka vinnumiðlun til handa atvinnuleitendum en slíkt verður að ætla að leiði til markvissari atvinnuleitar þeirra. Enn fremur er talið þýðingarmikið að aðgerðir feli í sér mat á heilsufarsástandi þeirra sem eru án atvinnu og að þjálfunartækifæri og starfsendurhæfing standi þeim til boða sem talið er að þurfi þess með. Jafnframt hefur verið litið svo á að stuðningur við fyrirtæki sem koma að starfsþjálfunarúrræðum sé mikilvægur sem og að stuðningur við nýsköpun og útfærslu viðskiptahugmynda skipti einnig máli.

Í þessu sambandi er vert að benda á að ákveðin hætta er á að langvarandi atvinnuleysi geti dregið úr getu og vinnuhæfni þeirra einstaklinga sem í hlut eiga og geti jafnvel gert það að verkum að þeir geri sér ekki grein fyrir tækifærum til breytinga án utanaðkomandi aðstoðar. Í sumum tilvikum má því ætla að bótagreiðslur frá opinberum framfærslukerfum, svo sem greiðslur úr Atvinnuleysistryggingasjóði, geti að einhverju leyti dregið úr hvata þeirra sem eru án atvinnu til virkrar atvinnuleitar en þar kann lengd þess tíma sem atvinnuleysisbætur eru greiddar einkum að hafa áhrif.

Þýðingarmikið er að mótuð verði hér á landi heildstæð stefna til framtíðar um vinnumarkaðsmál þar sem meðal annars verði litið til reynslunnar af þeim vinnumarkaðsaðgerðum sem gripið hefur verið til hérlendis á undanförunum árum og stefnumörkun annarra ríkja á sviði vinnumarkaðsmála.